

*B'zcul d'
D'Novez*

Yves Miossec

EUN NOZVEZ SPONT E TREGASTELL

F. Rioual

WAR HENT AL LIORZ VEUR

P. J. Helias

AN EIL EVID EGILE

N° 71 - 1984

BRUD NEVEZ

Kelaouenn vrezoneg mizieg.

Niverenn 71.
Miz genver 1984.

Rener: Andreo Merser.

Sekretour: Jakez Salaun.

An oll lizerou ha skridou a zo da veza kaset da Brud Nevez, 6, ru Beaumarchais,
29200 Brest.

Priz an niverenn-mañ: 10 lur.

Koumanant bloaz:

- priz ordinal: 70 lur.
- koumanant-skoazell: azaleg 80 lur.
- broiou estrañjour: 100 lur.

Eur houmanant a dalv evid 10 niverenn.

Ar chekennou-bank a zo da veza kaset war-eeun da: Brud Nevez, 6, ru Beaumarchais, 29200 Brest.

Ar chekenou-post a zo da veza lakaet war K.R.P. « Brud Nevez » 893-94 P
Roazon.

Ar houmananchou evid ar broiou estrañjour a zo da veza kaset, e arhant peb
bro, da: Dawson-France, B.P. 40, 91121 Palaiseau Cedex France.

I.S.S.N.: 0399-7014.

C.P.P.A.P.: 34 627.

Disklîriet hervez al lezenn: kenta trimiziad 1984.

Moulet ez-prevez gand Brud Nevez.

C. evid an oll bennadou.

N'eus ket a aotre da adembann eur pennad euz Brud Nevez heb beza bet an
aotre d'henn ober.

Ar skridou hag ar pennadou a vez embannet e Brud Nevez n'emaint ket da veza
lakaet war gont ar gelaouenn heh-unan, war gont ar re o-deus skrivet anezo hebken.
Ar skridou ne vint ket embannet a vo kaset endro ma vez tu.

Taoenn

Yann Gouer: Gwerz ar moh kig.....	3
Yves Miossec: Eun nozvez spont e Tregastell.....	6
Korantin Riou: Salmou e brezoneg.....	16
Ambrose Bebb: Ar boan zent, troet gand Job Abasq.....	19
F. Rioual: War hent al liorz veur.....	22
P.J. Helias: An eil evid egile.....	31
L. Konk: Hekleo Traoñ Bouzar. XVII.....	42
Charlez ar Gall: Roll-meuziou: T. Shirt, lip-e-bao, ha flao-flao!	47
Alan an Diuzet: Ar brezoneg e Sant-Brieg.....	50
K. Riou, A.M.: Rentaou-kont.....	52

Gwerz ar moh kig

Euz Plouarzel da Vodifiz,
Dirinoniz, Gwitalmeziz,
Gwineventer beteg Gouezeg,
Ya, deuit oll 'ta da gleved!

Gwerz nevez, 'darre zo savet,
Da geñver eun torfed euzuz,
Rag eur vandenn lakepoted
'N-eus diskouezet o imor ruz.

Abaoe bloaz pé hoaz ouspenn,
O klask an tu d'en em zifenn,
E Bro-Leon kalz kouerien
A zo staget gand eur jadenn.

Penaoz terri on liammou?
N'eus ket an digoll euz or poaniou.
Disprizet eo moh Breiz-Izel
Ablamour da Lezenn Bruxel.

'R yaouankiz-mañ, 'zo mad savet
Ha gouizieg int douz o hleved.
O sindikad a zo skoret:
Kuzulierien ha Paeroned.

Gand enoriou int touellet;
E Kambr Labour int dougennet;
Plasou kenta o-deus kavet;
Mignoned all vo dibabet.

N'emaint ket ken, war o zaol kenta;
Hent-houarn ar Roh, an D.D.A.;
Diouz Kastellin ha diouz Keræz,
Komz outo 'z eus, e Breiz a-bez.

« 'R sindikad-ze za war-raog »,
A lavare 'r Prezeger braz.
Ni, diwar-benn seurt torfejou
N'om ket stonet kleved kelou.

Ya, 'mezo, ugent vloaz zo bet,
Alex or mestr, Roue ar brikoli,
War dorchenn zakr ar „sous-préfet“
E-touez e dud zo bet azezet.

Ha perag ni e vugale
Ne rafem ket tost kemend-all?
Prefektur Brest vele ket fall!
Deom dei dioustu, hag heb dale!

Med d'ar poent-se ioa tud a-leiz,
Pemzeg mil den e Montroulez,
Ha ni hirio: kant pe ouspenn,
Red vo deom kaoud eun tamm souten.

Eur guchenn all a zo kavet,
Fuz o doare, skoliou brudet.
Eun niver zo sonn o fennou,
Lodenn all zo flér 'n o loerou.

« Selaouit 'ta, paotred yaouank,
Bemdez, beb miz, ni zebr arhant.
Ma welom ket ar hig ' pigned,
Ya, da beuri, ni vo kaset.»

« Mard eo bouzar skouarniou Pariz,
Ma n'eus ket c'hoant sevel ar priz,
Berr alan warnom zo lakeet,
Neu pe veuzi a vo ranket.»

Euz Sant Segal, buan ha lijer,
War-eün emaint o vond d'ar Gêr,
Hag e Kérbenn Breiz-Izella
Eo mall ganto terri, lopa!

Gand imor hag en eur grena,
Dibradet eo ar porrastell,
Dre ar prenest ez int lamet
Ila goude-ze: beza zo paotred!

War beb gwele, war beb armel,
Krabauou droug a zo kouezet.
Kavell 'r bugel 'zo frigaset,
Gand o skillou, 'vezont ket pell.

Eur youhadenn: « A-zav, paotred »
Meur a hini a zo skrifjet,
Er-mêz d'an daoulamm int tehet,
Skuba reont kuit, an haillonné!

Kazetennerien, skrivagnerien!
D'ho pluenn buan hag heb dale,
Beteg Bro-Hall ar gelaouenn,
Skignit dioustu war ar mare.

En departamant, senatourien,
Mantret, sebezet, int chomet:
« O! Kemend-all, biskoaz klevet!»
« D'an torfed-se, gand piou poulzet?»

Adaleg deiz an abadenn,
Fañch Prezidant e-neus komzet:
« Torfetourien vo kastizet,
Dirag 'r barner e vint kaset.»

Evid buhez o famillou,
Perag brezel ha torfejou?
E vond en noz d'an ebatoù,
En toull-bah pezo riou!

Yann Gouer.
Miz genver 1984.

Eun nozvez spont e Tregastell

Tregastell-an-Od zo, e departamant Ochou-an-Hanternoz, eur gêrig vrao, e bord ar mor, tost da Berroz.

Eur gêrig plijuz-kenañ eo gand ar rehier dam-ruz, pa vez sklêr an amzer, ruz-teñval, kerkent ha ma teu koumoul warni, hag a ziwall anezi ouz an tarziou-mor, gand he ziez bihan, kuzet ar beurvrasa anezo e-touez ar gwez, en o jardrin. An oteliou zoken n'int ket divalo.

¹N'eo ket heb rêzon ma teu muioh a dud da dremen o vakañsou da Dregastell, da Bloumanha ha da Berroz eged da vourkou bord mor Goueled-Leon. E Goueled-Leon (etre Brest ha Montroulez), ez eo noaz ha yen ar rehier hag an douarou a-hed ar mor; eun tamm re. Amañ, ar mèz zo kalz glasoh. Kalz muioh a wez zo warni. Dond a reont zoken koulz lavared beteg an tréz. Setu e kaver asamblez ézarnant eun tréz kaer, hini eun disheol fresk dindan ar gwez hag eur gwel kalz laouennoh.

An amzer zoken a vez kalz klouarroh.

Ouspenn e Tregastell-an-Od, n'eus sao ebed, sonn ha skuiuz, da guitaad an ôd. Ma'z eus eun dorgenn, n'eo nemed eun tamm tosenn, treud al lann warni, just uhel a-walh, pa vez sklêr an amzer, evid rei eur gwel dispar war ar mor braz ha war an toullad enezennou bihan a zo-evel piket warnañ.

Ar gêrig a zo bodet lôsk endro d'eur chapel simpl, gouestlet da zantez Anna; re vihan, daoust ma'z eo bet kresket n'eus ket pell 'zo, evid digemeret tout dud a deu da glask an overenn d'ar zul e-pad an hañv.

Rag Tregastell-an-Od n'eo ket parrez. N'eo ket eno eo emañ an iliz. N'eo nemed eun espes trev euz Tregastell-Koz pe Dre-gastell-d'an-Neh. Hemañ a zo eur hoz-bourk, kalz bihannoch eged egile, chomet humbl, uhelloc war-zu kreiz an douar, en hanter an dorgenn, distro diouz an hent braz, pell diouz trouz ar béd, bodet kalz startoh endro d'an iliz parrez.

Homañ zo eun iliz goz, kaer a-walh, bet savet er c'hwezegved kantved, d'ar poent ma oa braz ar feiz e Breiz, d'ar poent iveau ma oa pinvidiket tud ar vro gand komers al lin hag al lien.

An ôtrou person a gendalh da chom eno e-kichenn an iliz parrez.

Peurvuia, ar vuhez a dremen trankil, memez e-pad an hañv, e Tregastell-an-Od, ken trankil hag e Tregastell-d'an-Neh.

An dud a deu di ne vez ket en o zouez na lamponed na lakepo-ded. Ar beurvrasa anezo a deu gand o famill da ziskuiza, da gemered o flijadur oh en em astenn war an tréz, da rosta o hronn dindan an heol tra ma vez o bugale o c'hoari endro dezo. A-leiz a blij dezo mond da en em walhi ha da neuial en eun dourmor fresk ha kreñv, gouest da lakaad eun nerz nevez da zond en o horv skuizet gand eur bloaz labour pounner e kér. Lod a dremen kentoh o amzer o klask rigadell, chevretz pe granked pa vez ar mor o tiskenn. Lod all, ar re yaouank divofil, a gav gwelloh en em zifreta o c'hoari tennis.

Pep hini a gav eur feson deread ha didrouz da dremen e amzer heb klask noazoud d'ar re a vez en e gichenn. Ma vez a-wechou eun tamm cholori bennag, e vez atao gand eun toullad pôtred ha merhed yaouank, hag a vez lôsket o habestr eun tamm re lôsk ganto, setu e teu dezo beb an amzer leuskel da vond an nerz a re a ro dezo o yaouankiz. Med peurvuia ne ya ket pell an draze ha ne ra na diézamant na droug da zen ebed.

N'eus ket pell goulskoude, ar gêrig ken trankil-ze, eun nozvez hag a zalho pell soñj outi ar re a oa eno d'ar poent-ze, a oa lakêt trubuill da zevel e-barz, eur seurt trubuill hag a ne oa den ebed o soñjal ennañ, rag kemeret e-noa, pa oa o komañs, eur feson hag a ne weler ket aliez en amzer-vremañ. Strafuill a-leiz a oa deuet gantañ e kalon eur bern tud. En hini an dud aonig, ar re a gemer aon dirag an disterra tra, dirag o skeud zoken, ken aliez

ha ma n'o-dez mez ebed oh anzav o aon; en hini ar re o-dez aon leun o reor dirag nebeud a dra hag a ne fell ket dezo henn anzav e mod ebed (niver ar re-ze a zo braz!); med iveau e kalon meur a zen kourajuz, re hag a n'o-dez aon dirag dañjer ebed, da vihanna pa ouezont euz pe leh e teu.

En tōl-mañ, tud kērig Tregastell-an-Od a oa kroget ar spont enno oll, memez an ôtrou mér, goulskoude eun den gouzieg, hag a ne goll biskoaz e Benn, hag a vez gouest atao da en em denna e kement afer zièz a hoarvez gantañ. Toud e kave dezo e oant paket en eur hell a strobineillou, unan hag a ne wele den ebed penôz gelloud mond er-mêz outañ.

Ar helh-ze e-noa en em skignet endro dezo, en nozvez-se, just goude teir eur, en eun tōl-kont, kerkent ha ma 'doa skoet an orolachou tōl diweza an eur. Eet e oa dreist toud an tiez, euz tourig chapel santez Anna, gand an tōl kenta e-noa sonet ar hloh, eun tōl hag a ne oa den ebed ouz e hedal.

Tour ar chapel n'eo nemed eur hoz tourig. N'eo nag uhel na dantelezet evel touriou brudet ilizou ha chapeliou all Breiz, ken kaer. N'eo netra e-kichenn tour Kreiskêr Kastell-Pôl, na zoken e-kichenn tour iliz Tregastell-d'an-Neh. N'eo nemed eun tamm bihan a verm mein taillet, renket mad war bignon ar chapel, a-zioh an nor vraz, digor pep hini euz e bevar gostez war unan euz pevar gom ar béd ha greet just evid rei plas d'ar hloh.

Hemañ n'eo e-unan nemed eur hoz-kloh bihan, brao a-walh, rag an amzer he-deus lakêt warnañ mantell hlaz kaer eur gwiskad teo a verdegri. E nerz n'eo ket braz, just a-walh da gas, a-rez an toennou, e vouez tanou ha skiltr beteg tiez pella ar gêring.

Med ar vouez-se ne vez ket klevet nemed war an deiz. Biskoaz ne teu dezañ en em lakaad da zon e-pad an noz, memez pa deu d'an tangwall kregi en eun ti bennag dre ar vro. Neuze e vez da gloh braz an iliz parrez da zevel e vouez, eur vouez hroz hag a gas pell, en eun tu, dreist kér Perroz, hag en tu all, beteg Lanuon.

Kloh ar chapel, e-pad an noz, a ra evel an dud. Ma n'en em laka ket da gousked, e chom sioul evelto da gemered eun tamm repoz a-rôg sevel adarre e vouez, abred diouz ar mintin, da lavared dezo ez eo poent dihuna ha dond er-mêz euz o gwele.

Rag ma n'eo ket nag uhel na ledan, ma n'eo ket hir e vazouenn, ma n'eo ket gwall-deo arem e zê, ez eo eur hloh feal. Biskoaz n'e-neus manket da zon laouen an añjeluz, poent an overenn, eur vadiziant, eun eured; na da rei da anaoud gand eur zon trist eur helou a gañv: an taol kriz skoet gand falh an Ankou war eur paour-kéz den, eun interamant. Biskoaz n'e-neus klasket trompla tud Tregastell-an-Od.

En noz-mañ goulskoude, e ra evel ma 'nije kollet e Benn. En em lakaad a ra da hervel anezo ha d'o dihuna en eur feson hag a n'eo ket ordinal ha d'eun eur iskiz.

« Petra 'ta zo en em gavet gantañ? » a en em houllenn an dud strafuillet o klevet an tōliou kenta. Rag ar re-mañ ne deuon ket gantañ na frêz na net evel kustum. N'eo ket skei anezo eo a ra ar vazouenn. Ober a ra evel ma 'dije mil boan o vond beteg ar zê d'he steki. An tōliou zo dinerz ha dizingal. Lavared a rafed ez eus o sacha war ar gordenn eun den moñs hanter-gousket, skuiz ha dizampart.

A-benn eur pennad e kemeront eun tamm nerz. Dond a reont ingal ha net, a-walh evid ma hellfe toud an dud anaoud enno son skrijuz ar glaz, an hini a laka atao enkrez da zevel e kalon an den, rag digas a ra atao da zoñj dezañ e sonint iveau devez bennag evitañ e-unan.

Med en tōl-mañ, pebez fourgas e kement ti e Tregastell-an-Od. Kement hini a glev an tōliou a chom mantret, digor braz e zaoulagad gand ar spont, o klask kompreñ.

Yann ar Gall e-neus klevet evel ar re all. Dihunet eo bet dioustu. Ar spont en e galon, e tōl e liñser diwamañ, e sav eun tamm war e ilinou. « Ar glaz! emezañ. Ar glaz eo! » Poan e-neus goulskoude o lakaad an dra-ze en e Benn. « Ar glaz! E-kreiz an noz! N'eo ket posubl. Petra ar foeltr a zo en em gavet? » Hag e serr e zaoulagad gand aon da weled eun tasman bennag oh en em ziskouez dirazo. Santoud a ra e galon o skei en e beultrin tōliou ken kreñv ha ma reont poan dezañ. Soñjal a ra: « Eun dra iskiz a rank beza c'hoarvezet. A-hend-all, penôz e vije eet an ôtrou person da lakaad son ar glaz evel-se e-kreiz an noz? » Elum a ra ar goulou da weled ped eur eo. « Teir eur! Teir eur nemedken! » Selled a

ra neuze ouz e hwreg. Homañ zo en e gichenn, dihun eveltañ, ar spont en he daoulagad, digor he genou ganti; klask a ra lava-red eun dra bennag; med ne deu ger ebed ganti. Dilavar e chom: « Piou 'ta, eme Yann dezi, a zo eet gand an Ankou? E rank beza eur penn-braz. Anez, an ôtrou person e-nije gortozet ar mintin da lakaad son ar glaz. Ma'z afen da weled?» Neuze Mari, e hwreg, a gav adarre he mouez. « OOI! O! Nann, emezi. Arabad dit mond. Me am-eus re a aon. Chom amañ ganen. Mervel a rin ma'z ez kuit.» Yann a zo tentet da vond, med truez e-neus ouz e hwreg, ouz he mouez leun a zaelou. Chom a ra en e wele. Med n'eo ket éz ha goude ne gousko ket ken, debret e spered gand ar c'hoant da houzoud.

Pôl Penn, an apotiker, en ti tosta, a zo brasoh ar spont ennañ c'hoaz. Dihunet eo bet iveau a-dôl-krenn. Kement a aon zo kroget ennañ ha ma kred a-veh sevel eun tamm war e ilinou evid selaoù gwelloh. Kavoud a ree dezafñ e-noa greet eur wall-huñvre. Med kleved a ra ar hloh o son. N'eo ket eun huñvre eo! Anaoud a ra tôliou ar glaz. Ar spont neuze a gresk ennañ hag e ya donnoh c'hoaz en e wele, e lifiser war e benn, evel ma hellfe en em ziwall gwelloh. Euz petra? Ne oar ket.

Toud an dud a en em houllenn, leun o halon a enkrez: « Petra a zo en em gavet?»

Med e meur a hini e sav iveau ar c'hoant da vond beteg ar chapel. Ar guriozite, ar c'hoant-gouzoud, a deu aliez a-benn euz ar spont. Hag e savont evid mond da houllenn digand ar hloher perag ez eo bet lakêt da zon ar glaz evel-se e-kreiz an noz. Gweled a reer unan, amañ, o tigeri an nor goustadic, oh ober eur paz, eun tamm lent, ha goude, stardet an nerz en e galon, o vond brao gand ar ru. A-hont, pelloh, eun all a ra heñvel. Hag eun all c'hoaz. Mond a reont evel ma vije ar hloh o sacha warmo.

Rag kenderhel a ra da dittal ar glaz, heb ehan.

An deñvalijenn n'eo ket teo ken. Gweled a reer zoken eun tamm sklérded e tu ar Zav-Heol.

An dud a en em gav toud koulz lavared asamblez dirag pignon ar chapel. Daou-ugent? Hanter-kant? Marteze. Diéz eo lavared. Ne weler ket mad a-walh c'hoaz. Bez' ez eus gwazed, re goz ha

re yaouank. Eun toullad merhed zo iveau.

En em voda a reont oll, tost, evel dâg flask harp an eil en egile.

N'eo ket eet c'hoaz euz o halon toud an aon a zo bet enni. Ne gredont ket zoken tostaad re ouz ar chapel.

En em houllenn a reont atao petra a zo eno, rag kaer o-deus selléd, ne welont ket ar hloh o loh evel ma ra pa vez ar hloher o sacha war ar gordenn. O daoulagad, digor braz, troet war-zu ennañ, a zo nerz hag herrder a-walh enno da dreuzi anezañ. Tintal a ra. Med ne fiñv ket. Sur int ne fiñv ket. Ne hellont ket en em drompla. E furm, e vordou a en em zistag mad, net, du, war an oabl, dre doulou an tour. « Petra ar foeltr eo an dra-mañ? Daoust ha sorset eo ar hloh-ze?» a en em houllenn toud, kreñv adarre en o halon an nehamant hag an aon.

Hag ar hloh a gendalh da dittal evel ma vije eun nerz dreist-natur o lakaad ar vazoullenn e brall.

Eur vaouez, a-greiz-toud, a zav he mouez da lavared: « Me a gav din ez eus bet paket unan bennag deh da noz er chapel. Marteze e oa kousket ha bremañ, pa'z eo dihunet, e houllenn digeri an nor dezafñ.»

Kerkent eur pôtr yaouank a red da skei war an nor. Gervel a ra iveau an hini a hellfe beza er chapel.

Med, kaer e-neus skei, kaer e-neus gervel, den ebed ne respond.

Hag ar hloh a gendalh da dittal hag an dud da chom mud, brasoh c'hoaz an enkrez en o halon.

Neuze e sav mouez eur vaouez all: « Eur mirak! Aze ez eus eur mirak! N'eo ket posubl ne veze ket. Ar hloh ne hell ket son e-unan. Me zo sur ez eus aze dirazom eun ene bennag e poan o lakaad ar hloh da zon evid goullenn eur zervich pe eun overenn evid gelloud mond er-mèz euz ar Purkator.»

A-veh ma 'deus echu ar ger diweza, eun all a deu ganti, gand eur vouez ken dous ha ma lavarfed n'eo ken euz ar béd-mañ:

—« O! O! Sellit 'ta! Ne welit ket aze, en tu all d'ar hloh, eur vaouez yaouank, gwisket e gwenn? O! Pegen kaer eo! Hi eo a laka ar hloh da zon!» —« Ya! avad, he gweled a ran!» a respont eun all en he hichenn, kement a herrder en he mouez.

Med neuze eur pôtr yaouank a lavar kreñv ha frêz: —« Me ne mond da gerhad an ôtrou person. Eñ eo a ouezo ar gwella petra da ober.» —« Ya! Ya! An dra-ze eo a zo da ober ha netra all,» a lavar meur a vaouez e-touez an dud. Hag ar pôtr e-noa skoet brefoeltr da Dregastell-Koz, Tregastell-d'an-Neh, da gerhad an ôtrou person.

Etretant an dud a glask gwella ma hellont gweled ar vaouez wenn e-kichenn ar hloh. Med o daoulagad, stegn war-zu ennañ, ne welont netra ebed. Chom a reont sioul goulskoude oll. Aon o-deus o lavared ne welont ket anez. Ha neuze, ken iskiz eo kleved ar hloh o tintal atao heb ma welfed anezañ o loh, ha ma'z int prest da gredi emañ ar vaouez wenn en e gichenn o lakaad anezañ da zon.

Prest ez eo distro ar pôtr yaouank gand an ôtrou person. Hemañ ne zeblant ket beza gwall-strafuillet gand ar pez e-neus kontet ar pôtr dezañ. Kleved a ra ar hloh o skei ar glaz evel ar re all. Med eñ a zoñj ez eus unan bennag er chapel o sacha war ar gordenn.

Mond a ra dioustu da zigeri an nor. Seiz pe eiz den all a ya war e lerh. Med, kaer o-deus furchal e kement korn a zo, ne gavont den ebed. Ar hloh a gendalh da zon goulskoude, med ar gordenn ne fiñv ket ha n'eus den ebed en he hichenn.

« Setu amañ eun afer!» a zoñj an ôtrou person. « Petra a hell beza dindan an dra-ze? Gwelloc'h eo deom, emezañ d'ar re a zo endro dezañ, pegwir n'om ket gouest da ziluzia ar gudenn on-unan, mond da gerhad an archerien. Ar re-ze a hello ober eun enklask e-giz ma'z eo dileet. Marteze e teuint a-benn da dôl eun tamm sklérjenn war an afer, da houzoud petra zo en em gavet amañ.»

Ar memez pôtr yaouank a gas an ôtrou person da Berroz da di an archerien.

Lavared ez eus greet eun digemer mad eno d'an daou zen ne vije ket ar wironez. An hini a en em gav d'an eur-ze (etre teir eur hanter ha peder eur), arabad dezañ beza re zouezet ma ne vez ket resevet gand ar bannielou ha son ar hloh. Med ôtrou person Tregastell a zo anavezet mad dre ar vro. Setu an archer a zo e dro da veilla ne ra ket eur penn re zu dirazañ. Soñjal a ra e rank beza en em gavet eun dra vraz bennag. Mousc'hoarzin a ra goulskoude pa'z eo kontet an istor dezañ, med gervel a ra dious-tu ar brigadier. Hemañ, daoust ma 'n-eus ranket kuitaad e wele gwall-abred, a vousc'hoarz iveau evel egile pa oar evid petra ez eus greet dezañ sevel. —« Ôtrou person, emezañ, poan am-eus o kredi ahanoh, daoust ma houzon ne bliñ ket deoh trabasad an dud evid netra. Eur hloh o son heb na vije den ebed o sacha war ar gordenn a zo, sur, eun dra zouezuz. Deom da weled.»

N'eo ket peder eur pa en em gav dirag ar chapel an ôtrou person, ar brigadier hag an tri archer.

An deñvalijenn a gomañs tanoaad. Med n'eo ket gwall-sklér c'hoaz. An dud zo eno atao, bodet ken stard er memez plas.

Ar hloh a gendalh atao iveau da zon. An archerien a rank anzav ne en em dromple ket an ôtrou person. —« Setu aze, eme ar brigadier, eun dra zouezuz. Med ne gredan ket e vijem pell o tenna sklérjenn warnañ. Sur on n'eus aze nemed eur farsadenn. Deom 'ta d'ar chapel.»

Kerkent, gand an tri archer, ez a e-barz war-lerh an ôtrou person. An dud all a chom toud er-méz.

Med a-veh ez eo eet an archerien dre an nor, ar hloh a baouez da dinal. Daoust hag aon e-neus bet rag gwiskamant an archerien? Marteze. Eun dra zo sur: ar glaz zo echu ha ne vo ket klevet ken goude. Dizorset eo ar hloh en eun tôl.

An dud er-méz a zell an eil ouz egile. Chom a reont dilavar. Ne gomprenont ket. An archerien a furch kement korn a zo er chapel. Ober a reont kazeg evel an ôtrou person. Ne gavont den ebed.

—« Mad! eme ar brigadier, bremañ, n'on-eus nemed eun dra da ober.» —« Petra 'ta?» a houenn an ôtrou person, eun tamm

trubuill en e spered. -« O! Nebeud a dra, a respont ar brigadier, mond d'an neh, beteg ar hloh, da zelled mad outañ. Eno eo emañ an tōl-sorserez. Marteze e kavim eur hornandon pe eun enkelher en e gichenn.»

Ar brigadier, eul lamp gantañ en e zorn, a zav da genta dre ar skalier, an ôtrou person war e lerh. An dud a chom sioul atao. Evel eun tamm terzienn zo en o halon, an hini a vez atao pa vezet o hedal gweled diskuilla eun dra vraz.

Kleved a reont treid pounner ar brigadier o skei, dre ma sav, war ar pazennou mén.

Ar skalier zo striz ha sonn. N'eo ket éz mond d'an neh gantañ e-kreiz an deiz, med en deñvalijenn, gand eul lamp bihan ez eo c'hoaz kalz dièsoh.

Ar brigadier zo eun den braz ha ledan. Mil boan e-neus o vond war-rôg. Plega e Benn a rank penn-da-benn hag iveau trei war e gosteze da lakaad e skoaz da vond da genta.

En em gavet d'an neh, ne wel na komandon nag enkelher ebed. Sellec a ra piz ouz ar hloh. Lakaad a ra e zorn da zond ha da vond warñañ. Ne gav netra a-dreuz. Sellec a ra ouz ar vazoullenn. Ha neuze, neuze, e wel! Sklérjenn e lamp a ziskouez dezañ dioustu ar gudenn. -« Setu amañ ar zorserez, ôtrou person,» emeañ. « Eun tamm neudenn niloñ, fin-kenañ, zo skoulmet endro da Benn ar vazoullenn. N'eo ket éz da weled, ken moan eo. Sellit, amañ emañ. Mond a ra du-hont dreist ar ru beteg leur-doenn an ti braz. A-hont eo e oa ar gornandon o-doa sorset ar hloh. Toud an draze n'eo nemed eur farsadenn.»

Hag e tirollont o-daou da hoarzin.

Ar brigadier a chom eur pennad brao da zelled ouz al leur-doenn. Med ne wel den ebed ken warni. Ar ganfarter a oa eno o-deus greet gaol da vond kuit kerkent ha m'o-deus santet an traou a vond da drei e gwinegr.

Ne dalv ket ar boan bremañ mond da haloupad war o lerh. Pell emaint dija, marteze zoken en o gwelle, o c'hoarzin euz an dro o-deus c'hoariet da dud Tregastell-an-Od, d'an ôtrou person ha

d'an archerien.

En traoñ, dirag an dud bodet endro dezañ, ar brigadier a zispleg ar pez e-neus kavet. Lod, o kleved anezañ, a hoarz a galon vad pa glevont ne oa toud an dra-ze nemed eun tōl-farserez. Lod a ya droug enno, abalamour ma'z eus bet c'hoarzet dezo hag abalamour ma'z int bet lakêt da goll eul lodenn vad euz o novez. Lod all, kuriuz atao, a glask gouzoud piou eo ar re o-deus c'hoariet an dro-ze.

Med ne zaleont ket pell. Amzer o-deus c'hoaz da ober eur housk en o gwelle.

Ar farsusa marteze e toud an afer eo ar pez e-neus lakêt ar brigadier da echui ar pennad e-neus bet da skriva goude d'an hini a zo uhelloh egetañ.

Lavared a ra eno: « Greet em-eus va enklask. Med n'em-eus ket gellet gouzoud piou eo ar farserienn a zo deuet ar farsadennze ganto. Ma teuan a-benn da houzoud piou int, e hellont beza sur e vo sonet kreñv ar hloh dezo en o diskouarn.»

Ar brigadier zo lemm e spered. Gouzoud a ra farsal e-unan. Er mod-se e-neus kavet marteze ar gwella fin d'an afer.

Y. Mirossec.

Emile Ernault

L'ancien vers breton

Eul leor na oa ket ken anezañ:
50 skwerenn nevez bet adkavet!
Priz- 20 lur (80g).

Salm 8

Da vestr ar han. War ar « giter ». Salm, gand David.

Aotrou, on Aotrou,
na kaer-dispar da ano
dre ar béd oll!

Uhelloh eged an neñvou, da splannder,
hag a zo kanet gand bugale ha babigou,
moger da halloud ouz an enebour
seizet-mik en e zirroll.

Gweled a ran-me an oabl, labour da vizied,
al loar hag ar stered, stummet ganit-te.

Petra eo an den evid ma talhi koun anezañ,
mab Adam evid ma tiskenni davetañ?

Greet az-peus anezañ eun demzoue,
kurunet a hloar hag a sked;
sujet az-peus dezañ labour da zaouarn;
pep tra grouet az-peus lakeet dindan e dreid:

an oll zaout ha deñved, a-vagadou,
ha zoken loened ar hoajou,
laboused an êr
ha pesked ar mor,
kement a siñv
dre riboulou ar mor don.

Aotrou, on Aotrou,
na kaer-dispar da ano
dre ar béd oll!

Brezoneg gand Korantin Riou.

Salm 64

Da vestr ar han. Salm, gand David. Kantik.

Dit-te, Aotrou Doue, meuleudi e Sion!

Evidout e sevenet gouestlou;
te 'oar selaou or pedennou.
Davedout e tired an oll dud
gand o zamm a falloni.
Brevet om dindan or pehejou:
te on diveh gand da bardon.

Nag euruz da vignon,
a bedez da veva en da di!
En em walha 'reom diwar da vadou,
en da balez a zanteler.

Da justis a respont deom
en da vurzoudou, Doue Salver,
espérañs pennou pella an douar hag ar mor.
E nerz a zall divrall ar meneziou,
eñ on Doue gourizet a halloud.
Sioullâd 'ra ar mor e darziou o strakal,
hag ar poblou o trouzal.
O weled da daoliou-kaer,
e trid an oll vroioù,
euz doriou ar mintin da re an noz.

Dond a rez da zoura an douar,
d'e laka pinvidig leun-barr.
Uhel 'ma an dour e stériou Doue;
evid mab-dén e prientez ar gwiniz.
Evel-se e kempennez an douar,
o toura an irvi,
o plennâd ar mouded;
o intra 'rez gand glao mad
ha da vennoz a skullez war an had.

Gand da vadou e kurunez ar bloavez,
war da roud e red puill ar struj.
E glazegi ar goueleh e richan stêriou;
a ganiri eo kelhiet ar rozioù.
A jatal eo fichef ar prajeier,
a winiz eo mantellet ar parkeier.

Dre oll, trid ha levezenez!

Brezoneg gand Korantin Riou.

Yves Miossec

Lorh, kasoni ha poan

Al levr zo eur romant.

Konta ra ar pez a hoarvez gand diou famill diwar-ar-mêz e Bro-Leon, e-pad amzer griz ar brezelioù etre ar Gatliked hag ar Brotestanted, da fin ar c'hwezegved kantved, pa ne oa urz ebed ken nag e Bro-Hall nag e Breiz.

An diou famill a en em glev mad. Med eun tîl-lorh hag, evid nebeud a dra, e sav etrezo kas ha trouz hag a zigas ganto freuz, laherez ha poan.

Skeudennou gand **Joel-Jim Sevellec**

Eul levr 264 b., 40 lur.

Eur Hembread o varn ar Vretoned.

Ar boan zent

« Roit din café, mar plich, gant aman ha bara »(sic).

Reud e oa va brezoneg, liou al leor hag ar gramadeg warnañ, mez ar vaouez seder hag hegarad a zeus da zigeri an nor din am hompresas dioustu. Gand plijadur, emezi, hag e oen pedet da zond tre, ha kinniget din azeza war ar skaon en tu-all d'an daol vraz. Diou vaouez a oa en ti, hag unan anezo a oa o klemm gand ar hleñved. Gouellen a ris petra he-doа, hag e respontas oa gand ar boan zent. A-veh ma tistage eur ger, ken trist e oa. Bez' e oa azezet gand he hein d'an tan, dres evel ma veve bet war he zremenvan. Kaoud a ree dezi ne hellje ket gwellaad, hag e stoue heb ger dindan ar blanedenn a felle dezi sacha warni he-unan. Daoust ha ne oa ket anezo eur melezour euz an oll Vretoned? Daoust ha n'int ket ar bobl-ze hag a bleug d'ar blanedenn? Sioul e chomont dirazi. N'eo ket ma plij dezo, muioh egod d'ar boblou-all. Plijadur o houzañ poan? Se ne hell ket beza, zoken e-touez ar Vretoned. Ne gemeront ket plijadur er boan, mez fiziañs o-deus er vad a welont en tu-all. Gouest eo ar Breizad da jom mestr warnañ e-unan beteg soubla heb klemm d'ar réd ha d'ar blanedenn. Ne zao ket eneb ar blanedenn. Evitañ, ne veve netra da hounid en tu-ze, na ster ebed. Rag:

*« Ouz ar réd
Neuz nemet kouez a greiz redek » (sic).*

Bez' ez eo ar Breizad eun den hag a zo stag stard ouz e endro, kamm pe glaiv, glao pe vrumann. Daoust pegen kaled e veve e stal, n'ez ay ket buan da glemm. « Er mod-se 'mal» emezañ, « ha ne hellom cheñch netra, Paouezom da glemm ouz ar béd, ha neuze e vezim bepred dizoursi.» Aliez e rank labourad triweh eur bemdez, mez ne deu ket gantañ eur ger a glemm evid ke-

ment-se. « *Yah on, boued 'm-eus da zebri, bez' am-eus gwreg ha bugale. Labourad a ranker. Boued on-eus da zebri; labourad a ranker.* » Setu ar geriou am-eus kleet digand eur Breizad parour, dinerz, kamm, ha n'oa ket gouest da zevel e zaoulagad etre-zeg an nefiv uhelloc eged al loened a 'z ee d'o heul, hag a laboure triweh eur bemdez war e dammig douar kostez Pariz. Ne zeue frazenn ebed gantañ ha ne echufe gand ar geriou: « *Labourad a ranker.* » Daoust m'e-noa bevet eun hanter-kantved en-dia-vêz euz e vro, e zoare da blega dirag urz an traou a oa deuet war e lerh hed e veaj, hag a oa chomet stag outañ evel eur bod ilio ouz eur wezenn.

Ma vez kaled ar vuhez, e sao c'hoant dezañ a-wechou enebi. Mez aze ema ar blanedenn! « *Tavom!* » emezañ, ha tevel a ra, ha chom fur heb grozmolad. Leun eo ar vro a dud kamm ha dall ha mahagnet, med klemm eo an diweza tra a rafe nep hini anezo. N'eus ket pell em-eus gwelet eur bern anezo azezet e-barz an ti a oan o loja ennañ. Klemm? Ger ebed. Kentoh, chom azezet e-pad eurvezioù heb fiñval an disterra. Ken sioul hag ar gliz pa zao; ken unanet gand e gleñved ha diou vleunienn war ar memez skourr. Sîoulder em-hreet kig! Sentidigez em-hreet kory! Ha seder an dreñmi! eun êr a beoh warno. Ar blanedenn eo a zo kaoz da beb tra. Kredi a reont ez eo bet renket an traou en doare-ze. Da betra 'ta leñva? Da netra. Tost eo ar fin. Gwelloh eo ar Baradoz. Dous eo ar maro d'an den, eur mignon eo dezañ. Ar zoñj anezañ a led ar peoh war beb tra. Ar maro? Daoust ha n'eo ket ar zoñj anezañ eun dra zibaouez? Daoust ha n'eo ket ar maro holent ar vuhez? « *Ne welan netra d'ober er vuhez,* » eme eur gwaz din, « *nemed en em zelher prest da vond d'al leh all.* » Piou zo tostoh d'ar Breizad eged an Anaon? O sperejou a zo e peb leh. O beziou a zo eun aoter evitañ da bedi dirazañ beb sul veure. Lavaret e vez eun overn evito e penn ar zizun goude an interamant, hag unan all e penn ar bloaz. Mar deo pinvidig a-walh, e lako evito eun overn beb sizun e-pad ar bloavez. Ha ne vezint biken ankounac'hant gantañ goude-ze. O beziou a zo e-kreiz ar barrez pe ar gêr, mignonned tost d'ar re veo.

Ez eo gwaska war eur bobl seurt-se. Rag kontant eo da weled ar blanedenn o waska he gwasa. Med pa zihun, neuze e vez spontuz he hounnar. Gwelet he-deus an Dispah Gall o taga he frankiz, hag o wall-gas he beleien. Ha braz eo o imor pa vezont oh ober brezel d'an enebour. Pa vez broudet ar Vretoned, n'eus den ebed pennekoh en emgann. Bez' e krede kalz anezo, er

brezel diweza, ez edont oh en em ganna eneb « *Eur Zaoz* » (sic), ha ne oant ket tud da jom en a-dreñv en emgannou yud. Enebi a zo tostoh d'o natur, eta, eged soubla. N'eus nemed diskouez dezañ emaer oh ober gaou outañ, hag ema o houzañ heb reiz, ha setu anezañ prest d'en em zevel. Skweriou zo: Renan hag Abelard, Lamenais ha Chateaubriand. An oll Vretoned a zo euz ar memez danvez gand ar re-ze.

Ar vaouez gand he foan zent a lakaas ahanon da brederia war an dro-natur-ze euz he henvroiz. Ober a ris va zeiz gwella evid rei kalon dezi, med ne oa netra da ober. Chom a reas da zuna douster he foan. N'ouzon ket ha gwelleet he-deus pe get, med ennon va-unan e kredan e oa gwelloh ganti mervel. Me avad n'edon ket troet war ar memez tu, hag ez on eet er-mêz heb dale goudé beza bet leun va hov gand eur pred dispar a gafelêz ha bara-amann saouruz.

Ambrose Bebb: Llydaw. Troet e brezoneg gand Job Abasq.

A-berz Job Abasq:

Kas a ran deoh eun droidigez euz eul leor bet savet gand ar skrivagner kem-bread Ambrose Bebb goude e veaj e Breiz war-dro 1923. Eur pennad all am-oa kaset d'ar Bleun Brug, hag a oa bet mouillet ganto.

Petra dalvez hemañ? Bez' e ro atao eun daolenn euz an doare romantel da weled ar Vretoned, a zo bet ar hiz anezañ a gav din, azaleg Chateaubriand beteg nebeud 'zo. Kemered digarez poan zent eur vaouez evid barn natur ar Vretoned dre vraz, a gav din, a ziskouez e felle da Ambrose Bebb gweled anezo euz an tu-ze n'eus forz penaoz. Ha marteze ema darn euz ar wizionez gantañ, memestra.

Planedenn

Kelaouenn oll-vrezoneg
o tond er-mêz peder gwech ar bloaz
80 lur
6, ru Longue Montroulez

War hent eul Liorz Veur

Deuz Kergwezenneg e oa ginidig va zad. Ranket e-noa kuitaad douarou e dadou-koz, war-lerh n'ouzon ped rummad a Wézenneien a oa bet o chom eno gwechall.

A-viskoaz oa bet ano ar ouenn stag ouz ar horn-douar Breiz-Izel-ze. Peogwir oa memez ano gand an tiegez hag ar famili.

Evel-just, ne helle douar temzet ha labouret abaoe keid-all, nemed kellido gwriou yah.

Koulskoude, abalamour d'ar vodenn ziweza deuet da veza re stank war an dachenn peuri-ze, e-noa ranket va zad divroa ha klask gounid e voued en douar all. Repu e-noa kavet war an dorgennig-mañ, tost da Zant-Brieg

Adganet e oa dezañ gwriou nevez diwar gouli ar re dorret. Hag e seblante bremañ prizoud madig a-walh blaz douar Breiz-Uhel: bro va mamm, ha va hini-me iver abaoe an deiz a viz even ez on-me deuet er béd.

Pegen eüruz ha dizoursi eo bet va bugaleaj etre va zad ha va mamm. Ar garantez a oa etrezo a zalhe gwaskedet ha digoumoul hentig va buhez. O! gwir eo em-bije karet breur pe hoarig endro din. Karet o-dije va zad ind-i iver: « Mevar, eun deiz bennag » a respondent d'am goulenou o floura goustadig strouezenn va fenn.

Ma! Ne oan ket evid soñjal d'ar poent-se e teufe a-raog pell on eürusted da veza mouget dindan beh eur blanedenn didruez...

*

**

D'ar penn kenta ma oa-eñ en em gavet e Breiz-Uhel, desket gantañ yez ar vro-mañ, e-noa paouezet va zad da gomz hini Gergwezenneg.

Kreski a reen me iver diouz va zu, hag eur wech, war hent va femp ploaz, em-oa goulennet digand va zad perag e selle ken aliez diouz kostez ar Marhallah, an dorgenn en tu all da draonienn al Leñv. An novez-se e oam on-daou oh arresti ouz ar stered hag o selaoar ar mèziou tro-dro. Digas a ree avel ar Huz-heol ganti trouz moueziou iskiz beteg ennom. Med an iskisa tra evidon oa, e seblante d'am zad beza sklér ar yez-se evitañ.

Eur goulenn am-oa greet outañ. Med eur pennad e chomas mud, evel moredet e-kreiz eun huñvre kaer. Ha dre ma tihune, tamm-hattamm, from en e vouez, e-noa kroget gand istor Kergwezenneg.

Ha me da reddeg war e lerh, da lammad war gein marh huñvreou va zad, ha dreist ar Marhallah, da haloupard war heñchou nevez hag iskiz evit hrouadur a bemp ploaz.

Bamet, estlammet e oan o tond endro euz ar veaj vurzuduz-se, etre-zeg heñchou don istor buhez va zud-koz. Deuz peleh e teu din ar sklerijenn virvidig a gennzer ahanon abaoe? Daoust ha n'em-oa ket tapet krog e penn an neudenn voan a liamm va buhez ouz mammenn va gouenn? Ha me perhenn war eun dra ken kaer? Me pinvidig deuz istor va zud?

Me lar deoh! Ken c'hwezetz e oan gand al lorh hag em-oa kerkent goulennet digand va zad deski yez Kergwezenneg din.

N'ankounac'hain morse ar skrijadenn hir he-doa skoet anezañ. Ma ne oa ket gand ar riou, gand ar from ne lavaran ket.

*

**

D'ar mare oa deuet va zud da jom e Plouvara e oant perhenn war eur park brazig a-walh, stok ouz ar Bourk. Med tiez a zo bet savet abaoe, gand lodennou ha kleuzet heñchou nevez, kement war vord hent Kastell-Aodren ha war vord hini Sant-Brieg. Setu penaoz eo deut buan va fark da fiorz dre forz strisaad a vloavez da vloavez.

Eüruzamant eo chomet ar hleuz ganeom, hag a ra eun disparti etre on liorz hag ar strêd. Uhel ha ledan eo, evel kleuziou gwechall-goz

pa oant c'hoaz kempennet aketuz gand tud a ouie ober war o zro. Ouspenn, eur ged-leh euz an dibab eo ar hleuz-se evidon.

Er pellder, souchet e-giz eur vamm-goz dindan beh he flanedenn, menezig teo ar Marhallah a verk al linenn zu a ra an troh etre an diou vro: hini Zant-Brieg deuz an tu-mañ ha Bro-Dreger deuz an tu-all. Izelloh en em led an draonienn a beb tu d'ar richer: ai Leñv an hini a red beteg lenn Kastell-Aodren, a-raog punta pelloh etrezeg ar mor. Tostoh din iveau, war diribir eur hadig fao, eur waz all, an Ig a ruill he dourig beteg Binig, tost da Zant-Brieg. Hag etrezo zo prajou glaz ha parkeier dindan eost, med gand nebeud a wez abaoe ma'z int bet pilet deg vloaz 'zo evid adlodenna douarou ar barrez.

Tostoh din a-hend-all, oll lehiou meur ar bourk: an iliz hag ar presital war an tu kleiz, diou stal en tu-all d'ar blasenn oh ober o-diou « ispisiri-bara-kig-dillad-kazetennou-esañs-ha boued-chatal » war eun dro. A-zehou emañ an ti-kér, hag ar vered dioustou goude, stok ouz moger ar parking. Amezeien sioulloh int eged re an ostaleri e fas din. A-hend-all, eul lotisamant a zo larkoh c'hoaz hag ar skoliou en tu-all d'ar bourk.

*

**

Setu-me krog war va eiz vloaz, ha bremañ n'am-eus fiorz ebed ken. Diberhennet om bet heb m'om-bije bet tra ebed da lavared. Sañset he-doa ar barrez ar gwir warni.

Hag eo deut ar gantonierien da gleuzia, da doulla, da vernia, da gompeza ha da duria adarre anez i vid lakaad bankou, brañskelladou, trêz eivit ar vugale, hada yeot ha planta gwez, bleuniou a beb seurt, hag ober eno Liorz Veur ar barrez.

An traou a rank mond war-raog, o-doa laret an dud-ze. Ya, marteze, med da hortoz, eo bet laeret va fiorz diganin. Ha me, genaoueg war va hleuz...

Ma! Brudet mad eo deut da veza ha darempredet gand an oll: ar re vihan koulz hag ar re vraz, ar re yaouank kement hag ar re goz. Ha setu va fiorz gwir galon ar bourk.

Pa vez brao an amzer en em vod komerez ar bourk war ar skaon an tosta d'an ostaleri ha pep hini a lak-he stamm pe he zeod da vond

24

endro. Beb tro ma tigor dor an ostaleri, e vez adkompozezet e vrud da hemañ pe da hennez.

Dond a ra gwazed da hoari boulou, diou pe deir boutaillard win ganto evid divergla toull o gouzoug. Ha cheu, ha barbill etre ar skipaillou a-raog divizoud « tenna » pe « c'hoari ». Ha fin ebed dezo beteg riñset ganto ar voutaillard diweza a verko dezo poent an diskrog.

Mezverien ar bourk, paotred ar boulou en o souez, a oar mad hent ar hleuz da zizamma o lonkajou divuzul.

Krennarded ha re yaouank a deu iveau da bourmen, d'en em voda, da ruza o botou, pe da ziskuiza o horv war al leton, tremen eun eurvez lenn, selauan an „hit-parade“, pe spia eur haredig bennag a lak o halon da lammad.

Kerent zoken a deu iveau beteg amañ da bourmen o babigou pe da hortoz an eur da vond da gerhad ar filiped all er skol.

*

**

Evel-just, kompagnunez ar vugale a blij iskiz din.

Bemdeiz, war-dro peder eur hanter, eo echu ar skol. Trouz ha cholori a zav ganto neuze ha muioh c'hoaz pa zistroont deuz o merenn, leun o hov, da hoari e-barz ar jardin.

Ha ne jomont morse nehett gand eur c'hoari. Atao e kavont digarez da gemered plijadur. N'eo ket an danvez a vank dezo. Pa ne vez ket a draou all e reont gand koad, mein, pri, dour, ha netraigou all. Hag ijin forz pegement.

En o souez e oa eur veleganezig, c'hweh vloaz anez, daou vloaz pe dost yaouankoh egardon eta.

Anaoud a reen anez abaoe eur pennad dija, peogwir e tremene bemdeiz gand he mamm war hent ar skol. Med bremañ eo deut da veza bras a-walh evit mond heh-unan. Hag evel ar re all, e kemer heh amzer hag e ra eun distro bemdeiz dre aleziou al fiorz.

Ma ne ouien ket da genta pehini oa heh ano, feiz! n'on ket bet pell ouz e anaoud avad! Ken hir eo he zeod da Gristell ma ne ehan ket

25

da varvaillad, da gonta kaoz, da gana eviti heh-unan, pe d'an neb a daolje pled outi.

Med, souezusoh c'hoaz, brezoneg flour a deu ganti, ken frêz ha galleg méméz! Soñjit 'ta e oa deuet he zad deuz Bro-Leon! Deuz an tu-ze oa Kergwezenneg iveauz, me gred.

Hag hi eveldon-me o terhel amañ e Breiz-Uhel gand eur yez disheñvel euz an hini komzet gand an dud hag ar vugale dreist-oll.

*

**

Dre ma tremene an amzer e talhem d'on daremprejou ha kement-se a skoulmas tamm-ha-tamm mignoniez stard daoust ma oa on spered kalz a ziforh etrezo. Me sîoul ha didrouz. Hag hi, ken birvidig, ken dihortoz hag ar wennili pennfollet gand c'hwez fronduz an nevez-hañv.

C'hoariou oa etrezom iveauz. Pa he-deze c'hoant lammad gand ar gordenn da skwer, e houlenne diganin derhel eur penn, hag hi krog er penn all. Ha tro dezi! Hag en em roe da lammad ha da lammad, buannoh-buanna, beteg mezvia he fenn, koueza dialanet ha strinka al levezenez deuz he daoulagad glaz.

Pegen eüruz e oan-me neuze, me ar hamarad fur, da gemered perz en he flijadur.

Dond a ree iveauz a-wechou kamaraded all d'he heul: Sebastian, David, Izabel ha Rozenn. Kanaouennouigou ar skol a ganent a-bouez-penn: « Va breur Jakez, Dilun, dimeurz, dimerher...» hag all. Redadegou, c'hoarñou meurlarjez ha c'hoarzadegou oa ganto euz an eil penn euz ar jardin d'egile.

Pa selle d'al lapined-mañ mond da guzad rag al louarn, e kavent añez bod a-dreñv va zi, pe dindan an deltenn hlaz a zalhen beteg fin an hañv...

*

**

Ha setu-ni bremañ krennared daouzeg ha trizeg vloaz pe war-dro. Hag on hudenou o-deus kresket iveauz da heul red on planedenn.

Evidon-me, gwall-dourmant am-eus o weled va zud o kosaad. Er hañv paseet dija o-doa kemeret liou fall. Gwennaeat oa o fenn en eun taol. Ne ouien ket c'hoaz petra a oa kaoz deuz-se ha ne greden ket goulenn diganto. Aon d'ober poan dezo, aon da houzoud hirroh iveauz marteze.

Med dre ma pasee an amzer eh ee va anken war wasaad. Hag eun deiz e oa deut va hamaradez d'ober eur weladenn el florz, asamblez gand he zad...

*

**

Plahig koant e oa deut da veza, kempennet brao he bleo hir melen endro d'he bizaj leun a fouge. Deuz he daoulagad glaz e strinke tan eur vuhez ken birvidig ha gwechall. Med doñvaet he-doa anevalig gouez he bugaleaj.

Gwir eo, e oa hi bremañ e skolaj Gwengamp, hag er pemved klas, mar plij! Koulskoude, evid ar poent, e seblante beza prederiet hi iveauz, eun nehamant bennag o pouenza war he spered. —« Asa 'ta, va merh! Perag eo ken teñval da benn hizio? Daoust hag-ën az-pije lonket eun dra bennag a-dreuz o tond endro deuz ar skol?» a farse he zad outi evid he diroufenna.

—« O! netra ebed!» a respontas-hi, « nemed... eur gamaradez din sañset... he-deus greet goap ouzin peogwir... e kaozeen brezoneg 'barz ar porz.»

—« Bugale didruez, c'hwi ho-peus skilfou lemm pa vezit etrezoh! Ha neuze?»

—«... En em houllenn... a ra iveauz... da betra 'talv din ar brezoneg an deiz a hizio?»

Chom a reas sîoul he zad war-lerh komzou a lakae anezañ da zoñjal e oa ar goulenn-ze euz he ferz-hi kement euz a-berz „ he hamaradez dezi sañset“. Ha petra respont dezi, a zoñje-ën ma he-deus da houzañv goaperez ar re all? Penaoz lakaad fiziañs en he halon, pa ouzon eo dister plas ar brezoneg e-touez bugale an oad-ze, pa ouzon eo red beza kaloneg da zaouzeg vloaz evid derhel gand eur yez deut da veza estren en he bro gand lodenn vrasa ar vugale a-oad ganti...»

—« Hag az-peus respontet e oam o veva en eur vro a vez komzet brezoneg eun tamm bihan e peb leh? hag a rez bemdeiz gantañ er

gêr? 'Rez ket?»

—« Eo, gand ar re vraz! med ped a vugale a gomz brezoneg hizio?»
—« A-oad ganez n'eus ket kalz, gwir eo, ha nebeutoh c'hoaz amañ e Breiz-Uhel. Med o tihun deuz eur housk hir emañ, te 'oar! Adkregi a ra ar vuhez ennañ, e-touez ar re vihan dreist-oll. Kosa yez ar bêd ne hell ket mervel keit ha ma vo bugale egizdout o terhel dezi. Nann, ne fell ket dezi mervel peogwir e weler bremañ er skolioù milierou a vugale vihan o houlenn deski kemend-all.»

—« Ha d'ober petra, va zad, kemend a yezou disheñvel a zo dre ar bêd!»

—« Peb ger, va merh, peb frazenn ha tro-lavar a zo test deuz skiant-prena ar boblou a ra ganto. An alhwez nemetañ eo ar yez da ziger dor eur zevenadur, da veza tostoh deuz spered an dud. Dalh gand da vrezoneg hardiz 'ta neuze! Ha p'az-po govellet aketuz da dammig alhwez d'az tro, e helli dizoloù deuz peleh e teu dit an nerz penneg a verv ennout.»

—« Ha posubl e vije d'ar brezoneg mervel memestra?»

—« Ket! pas keit ha ma vo tud evid derhel anezañ dihun! Med ma pad re bell ar housk e hell koll e alan tamm-ha-tamm ha mouga... e-giz an oulmou-mañ, sell!»

*

**

—« Gweled a rez, a gendalhe an tad, an teir gwezenn-oulm a ra ken brao war kleuz fiorz ar barrez? Emaint o vond da vernel koulskoude, taget ind-i ives gand eur hleñved dianao. Eur seurt krign-beo a zo warmo. Toud int marvet dija tro-dro Pariz ha klañv int mui pe vui e leh all dre ar vro. N'eus nemed e Breiz e talhont c'hoaz gand o stourm.»

—« Petra a lavarez din aze, va zad? Kondaonet e vije oll oulmou ar vro! Gwez ken uhel, ken solud ha ken kaer? Hag an oulmig-mañ ives?»

—« Yah an 'ni bihan c'hoaz. Gwir eo n'eo ket koz: tost memez oad ganez, a gav din. Med an daou vraz, sell outo! Stanket o gwazied gand ar hleñved e vogont tamm-ha-tamm. Sell ouz an deliou o veleno war ar skourrou uhella. Ha ma teu an dour da vankoud dezo e-pad an hañv-mañ c'hoaz e tiskenno gwasoh an droug ar bloaz a zeu. Er stad-ze e hellint derhel eun toullad bloaveziou all c'hoaz marteze. Koulskoude...»

28

—« Koulskoude?»

—« Evid savetei an 'ni bihan e vije gwelloh diskar an daou-ze...»

—« Alato!»

—« Red e vije digrohenna anezo zoken, abalamour da hwiled koad 'zo, a deu da zozvi dindan ruskenn ar brankou maro. Pa ziglozo an amprevaned-ze e tigaso ar re-mañ ar hleñved ganto pelloh war ar gwez all.»

—« Ha n'eus louzou ebed a-eneb an droug-ze?»

—« Hini eseduz ebed c'hoaz. Hag eo re labouruz klask hada louzeier a-eneb an oll c'hwiled, war peb gwezenn a jom yah c'hoaz e-barz ar vro.»

*

**

Manret e oan, me Yann Gwezenneg, o kleved kemend-all. Teurel a ris eur zell a-gorn ouz va zud. Med ken uhel e oant ma n'o-doa ket klevet ar helou spontuz.

Hag e welen, spontet, merkou melen ar hleñved war o fenn. Gwa-saad a ree an droug am-boa dizoloet kentoh warmo.

Dond a ra din c'hoant gouela, kemend a hlahar am-eus. Petra teuin da veza ma kollan va zud karet? Piou a jomo war va lerh ma vezan taget d'am zro? Daoust hag e ranko va gouenn disparisa heb leuskel roud ebed ken deuz ano ar « Gwezenneg »?

*

**

« Ma vary an oulmig-mañ, a gendalhe an tad, e vo eur holl braz evid an oll, kement ha gweled mervel eur yez. Med bervi a ra ar vuhez ennañ c'hoaz. C'hoant stourma e-neus, hag en douar Breiz, amañ, e kavo dour endro d'e wriziou. Ha war-lerh ar stourm-ze, e savo marteze eur ouenn nevez diwarañ? Eur ouenn a dreho war ar hleñved?»

—« Va zad, a drohas va hamaradez, pa vin braz ha ma vez tu, e klaskin ar pare d'ar hleñved-ze ha da hortoz e tastumin had hag e virin anezo evid eur mare ma vo glaz adarre an oll oulmou dre ar vro!»

*

**

29

Hast afo, neuze, kamaradez vihan. Da hortoz a rin.

Fañch Rioual.

Fañch Broudig

Al Liberterien hag ar Brezoneg Brug: 1913-1914

—« Dire aux bretonnents d'aujourd'hui ce qui faisait l'originalité d'une démarche engagée à contre-courant.»
Jean-Claude Perazzi, « Ouest-France »

—« On lui souhaite un plein succès auprès des bretonnents épries de liberté et amoureux de leur langue...»
Pierre Avez, « Le Télégramme ».

—« La découverte d'une partie de notre histoire... Un travail honnête et documenté...»
« Le Monde Libertaire Hebdo »

45 lur - 400g.

Kavet e vez Brud Nevez da brena e ti:

Ar Bed Keltieg, ru ar roue Grallon, Kemper.
Gwalarn, ru des chapeliers, Lannuon.
Breiz, 10, rue du Maine, Paris.
Breiz, 17, ru Pennhoet, Roazon
Kornog, 22, ru ar Vur, Montroulez.

Peziou Jakez Krohenn.

An eil evid egile

(Jakez ha Gwillou a zo azezet e sal an Ti-Kêr, o hortoz. Jakez a lenn ar heleier, e lunedou gantañ war e fri. Gwillou, eur wech an amzer, a zihe-naou. Gwillou emañ gantañ e zillad sul; Jakez a zo war ar pemdez.)

GWILLOU

Jakez, me a gav hir ma amzer.

JAKEZ

O, sez kant barrikkennad! Heman a zo gwasoh eged ar vugale. Heman a vefe gouest da hoari mouchig-dall e buro an aotrou Mér. Ne 'teus ket méz, Gwillou Vihan?

GWILLOU

Nann 'vad! Méz n'am-eus ket. C'hoant kousked a deu din beb tro ma taolan ma feskennou war eur gador heb kaoud netra da zebri na da eva dirazon. Petra 'fell dit, Jakez! E-giz-se emaon. (Dihenaoui a ra).

JAKEZ

Serr da henou 'ta, beg braz, gand aon na deufe al loar da gouenza e-barz.

GWILLOU

Ec'h! Ne gavan ket mad an amann koz, Jakez. Ha dres, gwir eo, Chefig Lagad-Pikouz a lak eur peziad amann koz war he bleo beb mintin evid lakaad anezo da jom dindan he hoef.

JAKEZ

Gwillou, te a dorr din ma fenn gand sotonou. Peoh!

GWILLOU

Med, Jakez, n'on ket evid ober peoh.

JAKEZ

Ha perag 'ta, aotrou Gwillou?

GWILLOU

Ablamour am-eus eur bern traou da houlenn ouzit. (*Jakez a zastum e gazetenn, droug du ennañ*).

JAKEZ

N'ouzon ket penaoz am-eus sterniet ouz eur spered togn egizdout, Gwillou! Te a zo dres e stad eur paotrig bihan a zo chomet berr da zond braz. Ha petra 'teus da houlenn ouzin? Gwelom 'ta!

GWILLOU

Jakez, ped eur eo?

JAKEZ

Sah al ludu griz, deg kwech am-eus lavaret dit ped eur e oa!

JAKEZ

Ya, Jakez, med bremañ, paotr paour, n'eo ket ar memez eur eged an deg kwech kenta. An eur 'teus lavaret din bremaig ne dalvez mui nostra.

JAKEZ

Deg eur nemed sez munut hag eun hanter kartouron, la!

GWILLOU

Ha da bed eur e teu an aotrou Mêr?

JAKEZ

Da zeg eur eo boazet da zigouezoud bemdez en ti-kêr. Hervez pez a lavare din dioustu ar sekretour, an den-ze a zo gwasoh eged eun orolaj, ken mad eo savet e bouzeiou dezañ. Biskoaz n'eo bet paket diwedzad. Prenn ar boton war da jupenn, Gwillou, ha tenn war da vañcheier. Arabad dit en em ziskouez dirag lagad ar Mêr e-giz eun termaji daou-wenneg. (*Renka a ra e zillad da Willou*).

GWILLOU

Jakez, ne garan ket beza gand ma dillac sul war ar pemdez. Kredi a ran emaon o vond d'eun interamant. Ha kaer am-eus klask, n'ouzon ket piou a zo maro, evel just.

JAKEZ

An devez-mañ, Gwillou, a zo ken kaer hag eun devez sul evidout. Rag-se, chom fur, ma mabig, ha taol evez.

GWILLOU

Ped eur eo, Jakez?

JAKEZ

Eur wech all adarre! (*Tenna a ra e voñtr*). War-dro pemp munut hanter.

GWILLOU

Itron Varia! An amzer a dro gwall-vuan, Jakez, war ma meno. Marteze da voñtr a zo eun tammig abred?

JAKEZ

'Ma ket. Eur moñtre mad am-eus. Hag ar mintin-mañ eo bet lakeet ganin dres war an añjeluz. N'eus ket da fazia gantañ.

GWILLOU

(*Eur hoarzadennig flour*). Med, Jakez, martese ar hloher a zo dihunet re abred ar mintin-mañ. Soñj am-eus, pa oan-me kloher e Poullbrug, da veza brallet ar hleier, eur wech, da hanter-noz, ablamour...

JAKEZ

Arzodig penn-yod! Diwall mad da gomz d'an aotrou Mêr deuz an taol-ze. A-hend-all eo kollet an afer.

GWILLOU

Kollet an afer? Ha perag, Jakez, mar plij?

JAKEZ

Perag? Ez eo da gompren penaoz eur mîr n'en-do fiziañs ebed en eun den a zav dre greiz an noz da vralla ar hleier 'ta! Red e oa dit beza mezo-dall, koulskoude, evid ober eun taol e-giz-se!

GWILLOU

Jakez, henn toui a ran dit, ne oa banne ebed ganin, pa hoarvezas ar fazi-ze. An dud a lavar hag a zislavar a-wechou heb gouzoud na penaoz na perag. D'an amzer-ze, n'em-oa ket c'hoaz moñtr ma zad. Hag evid son an añjeluz, me a ree deuz kan ar hejer tro-war-dro. Ar hejer a gan, kustum, pa zav an heol. Med ar wech-mañ, n'ouzon ket peseurt kleñved a zo peget enno, int kroget da gana da hanter-noz. Ha me kuit d'an daoulamm d'an iliz da denna war ar gordenn.

JAKEZ

Mad, mad! Dim-me ne ra netra, na tomm, na yen, Gwillou. Mezo pe zivezo, brallet 'teus ar hleier da hanter-noz, ha spontet an oll-dud er barrez, peogwir int deut er-méz deuz o zier, divoutou, pastell o roched o nijal war o divesker, ha sailladou dour ganto a-istribill deuz o daouarn, rag kredi a reent e oa an tangwall en eun tu bennag. Peseurt dispah! Eun taol kaer 'teus greet, Gwillou, eun taol kaer, ya!

GWILLOU

Selaou, Jakez, ar wirionez: ar hejer a oa kroget da gana...

JAKEZ

Netra! Gwir pe gaou, pemzeg vloaz tremenet a zo abaoe ar brall-ze. An aotrou Mêr koz – Doue d'e bardono! – a zo maro, hag an darn-viau deuz an dud o-deus dizoñjet. Med arabad eo dit digeri da hénou war ar poent-se.

GWILLOU

Mad! Me a jomo mud e-giz eur pesk.

JAKEZ

Leusk ahanon da respont d'an aotrou Mêr!

GWILLOU

Mad-tre, Jakez.

JAKEZ

Ha lavar dres egizdon beb tro!

GWILLOU

Ya, Jakez.

JAKEZ

Hag eur wech an amzer, distag eur ger bennag leun a furnez hag a skiant-vad, ma hellez!

GWILLOU

N'eo ket diéz, Jakez. Dond a raio ganin mad-tre.

JAKEZ

(*O sellad deuz e voñur*). Peder munutenn a jom c'hoaz.

GWILLOU

Peder munutenn! Sant Tujen benniget! Jakez, seul vui ma tosta an eur d'en em gavoud dirag an aotrou Mêr, seul wasoh aon am-eus. An dour-pil a red warmon penn-da-benn. Ma roched a zo gleb-teil, ken e stag ouz ma hein. Moarvad e veve gwelloc'h deom distrei d'ar gêr, rag ne deuim ket...

JAKEZ

(*Kounnaret*). Gwillou, keit ha ma pado ma buhez, ne rin nemed koll amzer ganit. Gouest out da lakaad droug ruz da zevel e kalon eur hristen, sell! Eom d'ar gêr! Med selaou mad! Adaleg hirio, ne dalvez ket dit dont da glask sikour diganin. Eom kuit gand an diaoul!

GWILLOU

Nann, Jakez, koulz eo deom chom, peogwir om deuet beteg amañ. Marianna a zo o hortoz er-méz, hag eun abadenn skrijuz am-mefe diganti ma'z afen kuit heb kaozeal ouz an aotrou Mêr.

JAKEZ

A!A! Loen brao! Muioh a aon 'teus c'hoaz dirag Marianna eged dirag an aotrou Mêr, ha n'eo ket?

GWILLOU

Feiz ya 'vad! Eun den n'eo nemed eun den, evid dezañ beza mêt. E-leh eur vaouez e-giz Marianna Vihan, ar gwella tra d'ober ganti eo stanka an diskouarn da hortoz ma vo echu ar gasadenn.

JAKEZ

Gwir a-walh. Med penaouz, Gwillou, n'am-eus ket goulenet ouzit perag e felle dit kuitaad ar vicher labourer-douar evid goulen eur garg gward-méziou? Marteze out eet skuiz gand da dog ledan hag e kavfes brao kaoud eur galabousenn, eur „hepi“ war da vleo?

GWILLOU

Jakez, ma fell din beza gward-méziou, n'eo ket heb penn na lost. Da genta, ar vicher a zo brudet mad e-touez an dud.

JAKEZ

Gwir eo!

GWILLOU

Ha me am-eus greet n'ouzon ped micher warn-ugent, divalooh an eil

eged eben. Poent eo din dont fur.

JAKEZ

Poent braz, Gwillou, poent braz.

GWILLOU

D'an eil, gand ar vicher-ze e vin e-pad an deiz o redeg ar mèziou hag o tiwall al lezenn. Setu ne welin Marianna nemed an nebeuta posubl. Ha peoh d'ar paotr Willou! A!A!

JAKEZ

Sell! Mad eo renket an traou ganit, Gwillou, ma mab.

GWILLOU

Jakez, marteze n'em-eus ket eur spered braz, na deskadurez, na ne-tra. Marteze on eun den aonig ha spontet buan. Med, war traou a zo on finnoh eged eul louarn koz, ya.

JAKEZ

Gweled a ran. N'on ket evid tostaad ouzit, Gwillou. Trehet on ar wech-mañ.

GWILLOU

O! Jakez, etrezom on-daou, ma veze red gouzoud piou a zo gantañ ar brasa skiant-vad, meur a hini a veze souzezet, moarvad. He! He!

JAKEZ

Ne lavaran ket, Gwillauig. Gweled mad a ran n'out ket ganet e penn diweza ar zizun.

GWILLOU

Nann! ha kavet am-eus an tu bremañ d'en em zizober deuz Marian-na. E-leh te a jomo atao da veza gwasket gand Katellig Beg-Minergez. Chañs vad dit, Jakez. A!A!

JAKEZ

Med, Gwillou, lavaret e veze emaout oh ober goap ouzin! Gwall abred eo troet da benn gand an ourgouill, hervez ar pez a welan. Ne vo ket brao kaoud afer ganit pa vi „gward-champet“, nann!

GWILLOU

Eur „gward-champet“ a zo e-touez pennou-braz ar barrez. Setu eo

dao dezañ heulia e renk. N'ouzon ket, Jakez, ha gelled a rin kaozeal ganit aliez. Rag te a zo eun den truill a-walh, hag ouspenn re vignon d'ar werenn.

JAKEZ

Truill? Mignon d'ar werenn? Arsa, fri-teil, deut eo braz an tamm ouzout. Piou en-deus prestet dit ar chupenn-mañ, ma chupenn eured? Ha piou a vez o hlebia dit da hourlañchenn beb mare, peogwir n'eus biskoaz liou eur gweneg toull ganit? O! O! mabig, m'emaout e-touez ar pennou-braz, ne teus ket ezomm deuz ma hompagnenez. (*Sevel a ra, ha war-du an nor*). Kenavo, Gwillou Vihan! Te a zisplego da-unan ar goulenn d'an aotrou Mér.

GWILLOU

Jakez, Jakez, ma mignon, keuz am-eus da veza lavaret sotonou. Dre ma'z eus dillad sul ganin e kred din beza eun aotrou. Keuz am-eus. Chom ganin, Jakezig. M'henn talvezo dit eun devez bennag. N'on ket gouest d'en em ziluzia heb kaoud ahanout em hichenn, te oar mad.

JAKEZ

Paour-kêz denig! Mad. Peoh. Ne jom mui nemed eur vunutenn ganeom. Prometet am-eus ha derhel a rin, ken divalo e hellfes beza. Tenn da dog ha sav da vragou, Gwillou. Ha seh da fri. Atao e vez o tivera.

GWILLOU

Jakez, red eo din ober eun êsa c'hoaz war an daboulin hag an embannaduriou, kenkaz e houlenne ar Mér ouzïn penaor e vez greet ar vicher.

JAKEZ

Buan, neuze. (*Gwillou a gemer eur baner koad a zo dindan buro ar mér hag a dalvez da zastum ar paper kollet, ha diou vazig evid tenna linennou. Ha da dapoulinia*).

GWILLOU

Selaouit, tud vad, hag ar re all ivez. Piou bennag a zo bouzar a gaso ar helou da biou bennag a zo dall. (*Skarza a ra e houg*). Dimerher kenta e vo gwerzet eur stal labourerez-douar e Keristribill. Pemzeg devez-arad, daou varh, unneg buoh-lêz... (*Deg eur a zon; Gwillou a jom sabatuet ha ne oar ket petra ober gand e vinyiou. D'an degved*)

taol, ar Mêr a zigor an nor).

AN AOTROU MER

(*O sellod ouz e voñtr*). Salud, Jakez ha Gwillou. Mond a ra mad ganeoh? Ma moñtr a zo direnket, me gav din. Tostig eun hanter-munetenn emañ war-lerh an eur. Ma talh da vond a-dreuz gand e hent, e vo gwelloh din ober diouz an añjeluz, bremag.

GWILLOU

O, nann, aotrou Mêr. Arabad deoh fizioud war an añjeluz. An añjeluz ne dalvez netra evid an eur vad. Sellit! Soñj am-eus, pa oan-me kloher e Poullbrug, da veza brallet ar... (*Jakez a dorr ar paz, spontuz*).

AN AOTROU MER

Eur gall-baz a zo ganeoh, Jakez Krohenn. Tapet hoh-eus yen?

JAKEZ

Nann, nann, aotrou Mêr. Eur gasadenn n'eo ken. Ni a oa deut d'ho kavoud on-daou, Gwillou ha me, diwar-benn ar garg gward-mêziou a zo diberhenn, hervez ar pez a zo bet lavaret deom.

AR MER

Ya. Bez' ez eus eur garg gward-mêziou, med unan hepken. Ha daou emaoch.

GWILLOU

Me eo an hini en em lak war ar renk.

AR MER

Mad. Neuze Jakez a hell mond d'e labour. Kenavo, Jakez.

GWILLOU

Aotrou Mêr, Jakez ha me, ni a gemer ar memez hent da zistrei d'ar gêr. Setu am-eus lavaret dezañ chom d'am gortoz. Mar plij ganeoh, da vihanna.

AR MER

Evidon-me eo mad memez tra. Gwillou, ar garg gward-mêziou a houlenn eun den parfet.

GWILLOU ha JAKEZ

Evel-just, aotrou Mêr.

AR MER

Ha klevet am-eus penaoy e oas douget d'ar boeson a-wechou.

JAKEZ

An dud o-deus teodou fall, aotrou Mêr.

GWILLOU

Aotrou Mêr, teodou fall o-deus an dud.

AR MER

Gwelet e vo diwezatoh. Gwillou, me a garfe eur gward-mêziou hag en-defe e zantifikad. Er vicher-ze e vez alñez ezomm da skriva. Bez' ho-peus bet ho santifikad?

JAKEZ

(*Buan*). Aotrou Mêr, ar zantifikad on-eus bet.

GWILLOU

Bez' on-eus eur zantifikad, aotrou Mêr...

AR MER

Med, Jakez, ouz Gwillou emaoñ o kaozeal. Peoh, mar plij. Gwillou, diskouezit din ar zantifikad-ze.

JAKEZ

(*A denn e hini*). Setu amañ, aotrou Mêr.

GWILLOU

Ya, aotrou Mêr, setu aze.

AR MER

Med, ar zantifikad-mañ a zo lakeet war ano Jakez Krohenn. Hini Gwillou Vihan eo a fell din kaoud.

JAKEZ

Aotrou Mêr, ni a ra on-daou gand ar memez hini.

GWILLOU

Ar memez hini a zelvij deom on-daou, aotrou Mêr, gwir.

AR MER

Echu eo ganeoh ober goap ouzon! Santifikad Jakez ne zelvij ket

evid Gwillou. E nebleh! Gwillou, d'an nebeuta, gwelom ha gouest oh da skriva madig a-walh. Kemerit an tamm paper-mañ ha skrivit warnañ: „République française“.

JAKEZ

Dioustu, aotrou Mér. (*hag e ra*). Setu aze.

GWILLOU

Aotrou Mér, setu aze, Distaget mad al lizerennou, n'eo ket?

AR MER

Sah an diaoull! Med piou, erfin, a zo o klask beza gward-mêziou? Gwillou pe Jakez?

GWILLOU

Me, aotrou Mér.

AR MER

Mad. Neuze, kemerit an tamm paper-mañ ha skrivit: „République française“.

GWILLOU

Ne dalvez ket ar boan, aotrou Mér. Jakez en-deus skrivet dija.

AR MER

Ya, med c'hwi an hini a zo war ar renk. Skrivit buan.

GWILLOU

N'eo ket dao, aotrou Mér, a lavaran deoh. Me a skriv dres e-giz Jakez. Heñvel-mik outañ.

AR MER

A! ma lapous brao, n'oh ket gouest da skriva! Mad. Ezomm am-eus da gaoud eur gward-mêziou. Jakez, c'hwi hoh-eus ho santifikad. Ma plij deoh ar garg, e vezoh anvet dioustu. Mond a ra deoh?

JAKEZ

(*sebezet*). Mond a ra din, aotrou Mér.

AR MER

Setu eun afer hreet. Kenavo! Red eo din mond da labourad gand ar sekretour. Warhoaz vintin, Jakez, a-raog eiz eur.

JAKEZ

Ya, aotrou Mér. Kenavo. A! Gwillou, kavet eur vicher vad ar wech-mañ. Trugarez dit da veza digaset ahanon ganit da gaoud an aotrou Mér. Ne to ket a geuz, ma mignon. A!A! Ha bremañ, ne vin ket mui dirag daoulagad Katellig. E-leh te, Gwillou, a jomo dindan daouarn Marianna Bized-krog. A!A!!! (*Ha kuit*).

GWILLOU

Kurun ha tan! Eur wech all ez in ma-unan d'ober ma aferiou. Ha me, sur, war ma meno, da veza anvet gward-mêziou, am-eus greet goap ouz Jakez. N'eo ket echu ganin kleved goaperez d'am zro. Seiz kant barriken! Biskoaz kemend-all!

Per-Jakez Helias.

Mikael MADEG

LEOR LESANOIOU LEON

Who's not who
ha piou a zo!

Gorre-Leon ha Bro-Chelgenn

Eil moulladur
bet kresket

182 bâjennad 25 lur (kuit a vizou-post).

Hekleo Traoñ-Bouzar

XVII

« Gwelet 'peus eur bobl a ehan da greski?...
A ehan da vond war a-raog?
Sav da vro en da galon!»

Mien Duc Thong.

Ar ouenn hag ar vuhez

On tadou a zo kristenien abaoe rummajou niveruz. Or feiz a ziskibien Jezuz Krist he-deus eur plas bras en or buhez. Hag a garg a dalvoudegez on oll obrouer a-hed on derveziou: re or bugaleach, or yaouankiz, on oad krenn hag or hozni. Mez or feiz n'eo Morse na leun nag echuet. Bez' eo eur hlañk diouz on tu, a Zoue hag e garantez, ha bez' eo iveauz da genta eun donezon roet deom gantañ evid kendalher d'e glask beteg on dervez diweza e-touez an dud varvuz.

Ar maro a zo trehet gand Mab Doue deuet en on touez evid or has gantañ d'ar Vuhez peurbaduz. Med ar groaz a zo c'hoaz en on touez: en or buhez a labour hag a boan a beb mod. Hag iveauz e kendalh da drehi an droug ennom bremañ ha beteg penn diweza istor an dud war an douarmañ. Evel m'emañ kemend-all en or joa hag or harantez etrezom. Ha kement-mañ a zo dija eun tañva euz ar Vuhez gand Doue.

Pell 'zo e Bro-Leon Izel eo deuet ar hustum kaer da zemata an dud o vond en ti evel-henn: « Doue ho pennigo! » Hag an dud saluad evel-se

a respont kerkent: « Bennoz Doue deoh! Deuit 'ta war-laezl! » Beteg ennom eo beo iveauz ar hustum da lavaret ar grasou goude mern: an Arjelius ha zoken eun De profundis evid ar gerent eet da anaon. Da zul, nann, Rag an Arjelius a oa bet kanet en iliz. Beb devez da noz e veze lavaret ar Bater e-unan, er familiou, gand ar mevel, ar vugale ha renet gand an ozah, pe da vihanna gand ar wreg. Gwechall goz ar Bater a veze lavaret atao gand an ozah, pa'z eo en e gêr evel ar beleg en e barrez. Karget eñ iveauz da zikour an oll fiziet ennañ da vale en o feiz hag en o harantez.

A-raog ar Bater e veze selaouet buhez Sant an dervez war-lerh, en eur bajenn pe ziou lennet gand pep hini d'e dro. Zoken ar mevel, nemed ne ouezfe ket lenn, ar pez a oa ral bremañ. Da zadorn e teue e meur a leh pennad aviel ar Zul war-lerh. Peurvuia pa cam gand on tud digaset evid an dro genta d'an overenn, bihanig c'hoaz, oa d'ar zul bleuniou pa veze brao an amzer da fin ar Hoaraz. E gwirionez, ne veze ket kalz a vleuniou. Ne oa ket c'hoaz! Med pep hini en-doa eur bodadig beuz pe eur skourrig en e zorn. Setu ma'z oa iveauz hanvet ar zul-ze. Sul ar Beuz. mez evel-se reem evel tud Jeruzalem gwechall, o tigemer or Zalver gand brankou palmez, oh anzao iveauz uhel oa digaset gand Doue d'on ren war-zu eur vuhez a beoh hag a garantez.

Pep hini a gase e veuz benniget gantañ d'ar gêr. Ha tammou a veze lakeet war ar hroaziou a oa er plas a enor en ti. Tammou all a veze lakeet er hreier da houllenn iveauz bennoz Doue war on chatal. Lod a gase zoken tammou beuz benniget beteg ar parkeier. Kement-se n'oa ket eur « chañsvader », « porte-bonheur »! Med eur bedenn da houllenn bennoz Doue war an dud, ar chatal hag an traou. Ha ma n'oa ket an dra-ze oa! Gwir eo! N'en-doa talvoudegez ebed!

Nag a hwez-vad a veze e ti Jef e Penn-ar-Prad, en dervezioù a-raog Sul ar Zakramant! An dra-ze ne ankounac'hain ket. Leun a vleuniou a beb seurt. Diouz uhelder va daou pe dri bloaz en dro genta, biskoaz n'am-oa gwelet kemend-all. N'ouzon dare bremañ ped sahad bleuñ brulu leun... a beb liou.

Tad-Koz a oa eet gand eun all bennag euz ar harteriad tiez da gerhad er foenneier eur harrad a-bez a raoz, hir evel klezeier glaz, ront ha ruz ar penn trohet: traou brao-kenañ d'en em ganna gand Toanig, va amezog tosta. Er beillardennou a-hed ar zizun, ar harteriad tud en-doa dispiuet eur gercherad brankou askol kelenn ar hoajou evid ober eur hard leo a harantez. Beb delienn askol a 'z ee, toullet en he hreiz gand eun nadoziad neud kreñv, da ober eun amarr deo ha glaz-se.

Plijadur a veze e-touez ar re yaouank hag ar re goz. D'ar zadorn, goude

mern-vihan, e stagem kerdin a-hed tiez ar bourk war-dro ar pemp troatad a uhelder gand ar baotred, ha zoken a-hed ar hreier hag eur pennad mad a gae e Penn-ar-Prad. D'ar zul vintin abred, rag peb tra a dleez beza prest a-raog mond d'an overenn-bred, ar merhed a lede warno oll liñseriou an tiegeziou diwar-dro. Hag ar spillou am-oo-me da zelher piket en eur volot hloan. Bremañ oa festonet al liñseriou gand garlantez kelenn warno, gand eur bleunvenn beb eil pleg... Kaer-kenañ! Ar raoz a oa taolet brao war an hent, skubet da genta penn-da-benn beteg dor an iliz.

Kroaz vein kaer ar hroaz-hent a oa bleuniet a beb tu. Ha dindan oa sa-vet ar reposouer gand eur harrad podadou bleuniou. Ahanc eo e tiskennfe warnom 'bennoz an Ao. Doue. Prest peb tra, an oll d'an overenn ha d'ar proseson. Da fin an overenn, or Person a gemere ar chap, goude-ze an ostañsouer gand an Osti Zakr: an Ao. Doue! Rag ni a gred penn-da-benn komzou or Zalver a lavar deom: « Ar bara-mañ eo va Horv! Me eo a zo aze en ho touez! » Eur wech ar bloaz e rentom dezañ evel-se enor e grouedelez a-bez, o vleunia a beb tu gand heol an hañv.

An daez a zo dougennet gand pevar gwaz. Ar Person a zo c'hwezennet tout dindan ar chap pouunner, o tougen an Ao. Doue. Ar gurusted a zo kaer, gwenn ha ruz, oh ober mogod c'hwez-vad hag a zav d'an neñv gand meuleudi or hantikou. Souezet-kenañ on gand mouez tregerneuz Yann Geroel: ar haner braz! Med ar re all a zo iverz kreñv o mouez ha zoken ar merhed endro da Anastaz. Ha me a zo en va martolod gwenn gand pemp pe c'hwez mousig all gand paneradou bleuñv da skuill, da sklabeza a-hed an hent dirag an Ao. Doue. Na pebez gouel! Hag ar brosesion-ze a zo eta pell a-raog ar re all, zoken hini ar Pardon.

Ezomm a zo atao da houlenn pardon etrezom diouz ar boan a reom an eil d'egile, pa'z eo gwir n'eus hini peurvad ebed en on touez. Mad eo deom henn anzao iverz a-unan d'an Ao. Doue, ankounac'haet ken aliez ganeom! Hag evid ma vezo nebeutoh « c'hwez al loued » gand or pedennou n'eo ket fall deom kas anezo d'an neñv dre zaouarn Sant Patron ar barrez, ha dreist-oll gwelloh c'hoaz dre an Intron Varia. Mamm Doue en em hreet den. Evel just avad, ar goulenn a bardon a dle trei buan a-walh e meuleudi ha trugarez da Zoue evid e garantez evidom. Ar garantez-se, biken dinerez tamm ebed, ha pa vem an truilennea e-touez an drubar-de! Mez Prosesion ar Pardon a gollas buan he zalvoudegez gand an dud o chom da zelled. Ha nann o vond da heul ar groaz er penn a-raog gand ar bannielou. Ar vuhez kristen a zo eur bale war-zu Doue, pe da vihanna klask henn ober deiz goude deiz. Ma n'eo ket an dra-ze ar brosesion e koll iverz peb talvoudegez. Ha pa ve c'hoaz eur gouel kaer evid an daoulagad.

Ar Rogasionou iverz n'oant ket evid diskrava eost puill heb tremp, na poan al labour greet mad! Nag evid kaoud chatal lardet gand dour nêt! Asa! Da genta, en em zikour da-unan! Hag an Neñv da zikouro! Med goude avad e hellom, a dleom iverz, goulenn bennoz an Tad euz an Neñv warnom ha war on traou. Ha dreist-oll e drugarekaad evid peb tra a ro deom bemdez a-hed or buhez war an tammoù douar-mañ ha da genta ar skiant vad d'e anaoud ha da respont d'e garantez.

Ar Rogasionou, pedennou evid an eost da zond, ya! E kement ma'z eo ar skeudenn skwer Eost an Ao. Doue da genta: nî on-unan! Da renka en e solierou, eur Vuhez Peurbaduz. Setu aze or feiz. Sklér eo iverz n'eo bet Morse eun dra fall d'an dud, atao poaniet, gwasket gand tra-pe-dra, goude beza diboaniet. Ha pa ve oh eva eur banne dour e Feunteun ar Zant, pe o poania da vond war vale d'e Japel er penn all d'ar vro..., ma'z om poullset gand ar feiz ar yahusa. Er poent 'zo bet, ar brosesion-ze er rogationou, a 'z ee da Feuteun Sant Ergad dre ravanou ar prajeier hag ar gwaremmiou war-dro Gouel sant Mark, pa veze diod dija ar zegallenn er park.

D'ar Follgoad ez eer iverz da houel Maria Wengolo, a-vandennou war vale, en noz gand eur chapeled bennag a-hed an eiz leo hent, eur hantik bebe an amzer d'an Intron Varia. Ha zoken eun taol farserez bennag, dreist-oll e-touez ar re yaouank. Overenn da hanternoz e iliz kaer ar Follgoad, goude beza kovesaet. Hag adarre d'ar gêr endro, gand goulou-deiz. Mez deiz ar Pardon ez eus eur mor a dud beb bloaz, en ofisou er-mêz war ar Blasenn vraz. Bet on eno iverz o tougen banniel vraz Sant Ergad, sonn hag uhel, gand paotred vad Treouergad, e-kreiz kantadou a vannielou all deuet a beb tu euz a Vro-Leon.

Ar goueliou bihan n'edont ket ar re gwechall dre ma roent d'an dud o servicha, eun dervez all diskui, war ar zizun. Red oa kaoud abeg eun ofis bennag evid ober d'ar vistri diskrava ha rei d'ar vevelien ha d'ar plahed o devez. Gwir eo e veze kabestret mad e dud gand ozah ar maner pe an tieg. Hag aliez a-walh e wreg zoken, pe c'hoazhemañ gand houmañ! Amzer ar vrid e oa. Ha zoken ar ruillenn-fri, evel evid an taro, pe an torch-minig evid ar hezeg! Evel ma ya c'hoaz siwaz gand « koumanderien » e lod broiou, bremañ zoken.

Ar Person, diouz e du, a boanie iverz, marteze a-wechou re 'n oll da gasbestra a-dost tud e barrez. Ha goulskoude or Zalver n'eo bet Morse evel-se, nag en e gomzou, nag a oberou, kaer on-deus klask en Aviel! E Leo-riou an Testament Koz ne lavaran ket. Lavarom eta edom c'hoaz meur a wechig, zoken e-touez beleien santel, atao en Testament Koz.

Or hantikou brezoneg a zo pinvidig, mez muioh dre o soniou eged dre o homzou c'hoaz. Kalz toniou keltieg a zo implijet a-nevez e peb leh hirio, pe e-neus broudet toniou neverz dre ar béd. Mez e toniou a beb mod, rimadella a zo bet greet en or horn-bro, en amzer goz. Da vihanna kement hag e peb leh. Siwaz kollet eo ar rimadellou-ze ar bobl izel. Ne gaver nemed begadou amañ hag a-hont, ha c'hoaz! Aliez a-walh oa evit c'hoarzin e-kreiz e henou da unan bennag! Hag e zigas a-wechou d'en em ad-reiza ha da wellaad.

Ar miliner eta a dape e lod vraz: « Sent vraz a zo bet e peb micher, tra ladireno! Med sant ebed n'oa miliner! Tra ladiren loñla, Tra ladireno! » « Gwechall e ti va zad, soubenn ar brignon, soubenn ar brignon! Gwechall e ti va zad: soubenn ar brignon n'oa ket mad. Bremañ p'on dimezet, soubenn ar brignon 'vez bepred! pe beb pred!»

L. CONQ.

Notennou:

ar plah: ar vatez,
eur gercherad: eur gerzierad.
diskrava: diskregi, kutuill, distaga, kaoud.
ravanou: hent dre vale a-dreuz an douarou.
diod: ar zegallen o pennaoui, o kemered penn.
torch-minig: eur gordennig war fri ar gazeg, gwasket en eur drei eun ibil
koad evit ober da houmañ chom reiz er hovel.
broudet: fardet, roet buhez da doniou nevezet.

Andreo ar Merser

Précis de grammaire bretonne

Dalhet 'z eus bet kont euz an oll rannyezou.
20 lur (250g) evit koumananterien Vrud Nevez.

Roll-meuziou

T.shirt, lip-e-bao, ha flao-flao!

Ma bro zo eur vro seder,
Bro ar mor flour 'kreiz ar prajetor,
Bro ar chistr mad, ar merhed kaer.

Piou a lavaro din gand piou eo bet savet ar gwerennou-ze? Un Tee-shirt à celle ou celui qui donnera la bonne réponse! Eun T.shirt, ya, eun « ticheurt » super euz perz R.B.O. / R.B.I., radio diouyezeg. Ha pa lavaran diouyezeg; teir-yezeg kentoh! Allons! vite. Je rappelle notre numéro de téléphone: pempempc'hwehpempc'hwehpemp.

- Allo! oui j'écoute.
(Eur Hernevad o respont): Frédéric Le Guyader.
- Pas de chance.
(da dro eun Tregeriad): Charles Le Goffic.
- Kennebeud! Vous « troadikallez », penaoz 'vez lavaret... dans la farine.
(Eun Dregeriadez ar wech-mañ): Yann-Ber Piriou.
...(C'hoarz endro d'ar mikro).
(Eur Gernevadez d'he zro): Théodore Botrel.
- O la la! vous brûlez. Botrel... Pont-Aven... ya, ya, vous brûlez (o vous kana):

Les chemins bretons sont des fantaisistes
qui vont de travers au lieu d'aller droit.

Il s'agit du même poète.
-(An heveleb Kernevadez): Xavier Grall.
- Aaaaah! vous pensez Botsulan. Dommage. Désolé, je suis. Bro ar chistr mad... hag ar merhed kaer... Fouesnant bien sur. Et le poète, piou oa? Jos Parker; c'est clair (Tiens, voilà que je rimaille à mon tour...) Jos Parker, poète et peintre de renom; célèbre en son temps. Brudet-kenañ, super-anavezet en e amzer dindan e ano barz « Kloareg Kerne ».

Gwir eo, ya, e hounezas Jos Parker eun tamm brao a vrud en e amzer. Hogen, se a hoarvez a-raog ar brezel 14. Ouspenn tri-ugent vloaz a zo tremenet abaoe. Eet eo pell gand an dour pe nijet kuit gand an avel ar vrud beurbaduz a dlee chom garanet e memor ar rummadaou de zond. Ha koulksoude, mar deo ponnerroh, hirio an deiz, an ankounac'h kouezet war Jos parker eged m'eo ar mén a holo e vez, n'eo ket e gempredidi eo a zo da veza tamallet. Kerkent ha mizou kenta ar bloavez 1923 he-doa **Unvaniez Arvor** (Fédération Régionaliste de Bretagne) divizet sevel eur monumant e koun he henta Prezidant eet da anaon. Ar gelaouenn **La Bretagne Touristique** (niv. Ebrel 1926) ez eus enni eur poltred euz Anatole Le Braz bet tennet e bered Fouen p'edo ar skrivagner oh ober eur brezegenn dirag an delwenn, ar zulvez ma oe lidet ar gouel. Eur bern tud oa diredet du-ze, an devez-se euz miz gwengolo 1923, eur gwiskad mad a Bennou braz en o zoouez: an drouiz-meur Kaledvoulc'h (Y. Berthou), deputeed (Danielou, Jadé), P. Mocaer, kuzulier departamant (ha diwezatoh Prezidant Kendalc'h), G. Dottin, dean Skol-veur Roazon, skrivagnerien ha barzed evel Taldir Illio; arzourien, kazetennourien, dileuridi ives euz Bretoned Pariz ha zoken euz Bretoned an Aljeri.

Overenn da genta war an ton braz, prosesion da-houde beteg ar vered gand barnielou, prezegennou dirag ar monumant ken e brezog ken e galleg, gourhemennou amañ, meuleudiou a-hont. Kaer eo an amzer. Stad ha lorf dre oll, ken na drid ar halonou. Perag ne rasent ket? Emaom e « *bro ar chistr mad hag ar merhed kaer* » na petra 'ta! Baradoz an neñv d'ar re varo, baradoz an douar d'ar re veo! Hag ouz taol bremañ – deut eo ar mare – da heul ar vombard hag ar binioù.

En « *Hôtel d'Arvor* » e oa bet fiziet ar banvez. Morse ne oa bet gwelet uhelloc tog war benn ar mestr-keginer, na muioh a dro biskoaz e lostenn ar plahezed. Ken na findaone! Soñjit: kant hanterkant den da zervija; tud a-feson toud: Aotrouien, Itronized.

Eun taolig lagad doujuz ha kuñv da skeudenn Jos Parker (poltred an den a zo speget ouz ar voher a-zioh an daol a enor), ha pep hini d'e blas, eun tammig mall warnañ (arabad henn diskouez) da houzoud petra a vo da lipad. Setu amañ ar pez a deuas war an daol:

Legestr soub mañonez
Pesked
Teod-bevin soub tomat
Pladad pez-bihan mod gall
Polizi rostet
Saladen
Dien dre jokolat
Frouzeiou
Madigou
Gwin gwenn ha gwin ru
Jistr stanket
Kafe-Lagouli.

Peadra da bep hini, evel ma welit, da gas gantañ d'ar gêr eur vouzellenad a-zoare. Da zamma eur grugellañ envoiou flamm iveau, koulz ha da entana e venoziou breizeg gand eur startijenn nevez, rag prezegennou a oe adarre a-hed ar pred, an eil o kañ d'eben, preñv an helibini o pistiga ar babored. Ha kanaouennou! Da vare ar haféhini-kreñv e tibradas an Hôtel a-bez gand eur barr esmê. Eun eston a oe neuze klevet ha gweled an oll en o zav, diskabell, sonn ha plomm, o kana a-bouez penn « *Bro goz op Tadou* ». Arsa! Breiz da virviaken.

N'eo ket mestr-kanerien, gwir eo, a ree diouer e Fouen an devez-se. Fañch Gourvil e-unan a oe unan anezo. Edo en e oad gour neuze: pevar bloaz ha tregont. Grit ar gont. Emañ bremañ krog gand e bemzeg ha pevar-ugent. Ha yah bepred. Derveg atao. Ma tigouez d'ar pennad-mañ avad koueza dindan e zaoulagad, klaoustre e savo keuz ennañ... Pemppempc'hwehpempc'hwehpemp... Pebez sotoni beza laosket an *T.shirt* da vond e-biou dezañ!

Charlez Ar Gall.

Evel-se, ger evit ger, eo bei mouillet ar roll-meuziou war an Dépêche de Brest et de l'Ouest, miz gwengolo 1923.

Ar brezoneg e Sant-Brieg

Abaoe ouspenn daou-ugent vloaz 'zo emaon e Sant-Brieg dre valdeuz mignonned Pétain. —« Ha serrat ho kenou bremañ! », a lavaras din an enseller. Sentet em-eus avad er pez a zell ouz ar galleg. Med eun devez, o straniñ en eur strêd bihan, e welis eur skritell hag e lennis: **Cours de langue bretonne**. Ha me kerkent e-barz ar zal ma oa enni eun tregont bennag a dud. Euz foñs ar zal e selaouis eun den oh ober eur gentel vrezoneg gand harp leor Roparz Hemon. Echu an abadenn, e houllennis digantañ prestañ din e leor. A-benn ar zadorn war-lerh em-boa lonket an oll genteliou.

Neuze e oe kinniget din kemer plas ar mestr kentañ. An Itron Sohier hag he merh Mona a oa e-touez ar zelaouerien. Beb sul veure ez ên d'o gweladenniñ hag eno e kaven ar vamm-goz, an Itron an Dem. Nag a blijadur on-eus bet o kontañ beb seurt traou e brezoneg! Mona a heulie iveau ma henteliou er Helh Keltieg.

Nebeud goude em-eus savet eur skol vrezoneg e lise ar bôtred. Kalz a skolidi ha zoken implijerien euz bureviou kér a zeue di. Deh e oan en em gavet gand unan aneze — bremañ war e leve — a felle dezaiñ deskîñ brezoneg evid e labouriou war ar mêz. Kennerhel a ra da lenn ha hast e-neus da gleved ma hasetennou.

Mond a rên beb sizun da Roazon evid prientiñ arnodyn ar Skol-Veur. Eno em-eus grêt anaoudegez gand Roparz Hemon, Youenn Drezen, Abeozen, Per Denez hag em-oa kenlabouret gante: Arvor, Gwalarn. An doare-skrivañ a oa hini gwechall. Med eun devez e oe eur vodadenn en eur zal euz an teatr. Tabutet e oe diwar-benn an doare-skrivañ; ar re a oa a-du gand ar peurunvan ne oant ket gwall-domm hag ar re all nebeutoh c'hoaz.

50

A-benn ar fin e oe divizet ober gand ar peurunvan. Evel ma veze skrivet en doare-ze er helaouennou, feiz! e oe red din implij ar stumm-ze peogwir e felle din skrivañ e brezoneg evid skignañ ar yez a oa deut evidon ar peb gwellañ euz ma labouriou. Goude an Dieubidigez e soñje gand kalz a dud e Sant-Brieg, dreist-oll ar skolérien, e paouezfen da gelenn ar brezoneg. Mond a ris da gaoud rener al Lise, an Otrou Henriet. Hemañ a lavaras din kenderhel gand ma henteliou a oa eun dra vad evid ar vro. Hag e paouezas ar bismigerien gand o diotachou.

Tamm-ha-tamm e oe skignet ar brezoneg e Sant-Brieg hag e meur a gêr en departament. An enebourien a oe gwelet o tostâd ouz an dud e karg a oa a-du; ha bremañ n'eus kudenn ebed ken da zirouestlañ nemed hini ma hasetennou. E Sant-Brieg ez eus tost da zeg mil a vrezonegerien; komz a ran bemdez gand hini pe hini aneze hag e klemmont: kompreñ a ran, komz a ran; med di-halluz eo din lenn ar brezoneg. Evite em-eus enrollet eun darn vraz euz ma oberou am-eus prestet da leordi Sant-Brieg. Ar renerez, nann-brezonegerez, ne gompren ket talvoudegez an dra-ze hag ez eo bet red din mond da weled ar renerez vreton euz ar Huzul-Kér evid he rediañ da resev ar re a fell dezo selaoù pennadou brezoneg pa n'hellont ket o lenn ervad. Spi am-eus e vo ingalet peb tra gand harp Dollo, Kemper ha Loguillard, izili euz ar Huzul-Kér.

Ma teuom a-benn da hounid, e hello tud Zant-Brieg amprestañ kasetennou ha n'eus forz piou e Breiz pe e leh all, o frenañ.

Eun tôl-esa a rin prestig en eur skol hag eur gevredigez da weled ar forz a vo grêt d'ar menoz-se. Ra vo heuliet gand kalz a re all.

Alan an Diuzet.

Minikasedou.

Minikasedou **Alan an Diuzet** a hell beza prenet digand: **C.D.D.P. Sant-Brieg**, 30, ru Brizeux, 22000 Sant-Brieg.

Kas a ra da zoñj **Brud nevez** ez eus bet enrollet minikasedou gantañ: **War eun dachenn fobal - Eun den divenor**, gand moñzeiou Per Trepos ha Per-Jakez Helias; **peziou-c'hoari Maria Prat** gand strollad **Beilladegou Treger**. Re all a zo war ar stern, hag a vo embannet a-raog pell.

51

Rentaou-kont.

Lorh, kasoni ha poan, ... hag ar vro Chelgenn.

Ne vez ket embannet aliez romantou hir e brezoneg. Laret ez eus bet ez eo al lennegez vrezoneg « eul lennegez goude koan: nebeud a amzer ha nebeud a arhant iveau. Setu ma skriver kentoh danevellou berr pe... barzonegou. **Yves Miossec**, anavezet dija evid beza kontet e veajou en Amerika an Norz, e-neus kaset da benn eun oberenn hir o tremen en eur vro hag a anavez mad: bro ar Chelgenned.

Ema fin ar XVIved kantved, eun amzer a zizurz hag a reuz, hini ar brezel-lou a relijon, ar stourm etre Merker, gouarnour Breiz, ha roue Bro-Hall, hini al laeron vraz, evel ar Fontanella.

Diou barrez, stag an eil ouz eben, nepell diouz Montroulez, unan anezo e Bro-Leon hag eben e Bro-Dreger. Yann ar Meur, an Tregeriad, a zo o chom, gand e famill, en eun atant anvet Lamber; Per Gergoad, al Leonad, a zalh tiegez e Keravel. Ne vez, koulz lavared, darembed ebed etre an diou barrez. Kaer ar vro, med fall an henchou, tenn al labour; bleizi ha laeron a ganfren dre eno.

Med eun deiz, al Leonad a bren eun ebeul digand Yann ar Meur. « Hini anezo ne hell gouzoud pegement e pouezo diwezatoh an afer-ze war e vuhez hag hini e famill » (p. 29). Evid ar mare, ar brenadenn-ze a zigor eun amzer a zarempredou kenetrezo. Da skwer, pôtrede Per a zeu da zikour terri an douar leton e Lamber. Ar yaouankizou (4 bôtr ha 3 merh e Lamber; 5 pôtr ha 3 merh e Keravel) en em wel er pardonou. Ha Pôl, al Leonad, a zeu da gared Marianna, an Dregeriadez. Greet eo an « a-kord ». Ha laouen an oll. Pedet eo tud Lamber da zond da denna al lin e Keravel. Nag a joa d'en em gavoud asamblez, dreist-oli d'ar pred a zoare a verk fin al labour tenn. Ha setu ma tro an avel, en eun taol. Per, ar farser, a lavar da Yann, tommet dezañ: « Da ebeul a zo heñvelloù ouz eur havr eged ouz eur marhl » (p. 102). Feuket en e LORH, e sav Yann diouz taol, ha kuit gand e vulgale. Setu freuzet peb tra etre an daou diegez!

War wasaad ez a an traou: e foar Vontroulez, an daou ozah a gej an eil gand egile war ar blasenn. Ha dao! Yann a laz Perl... An daou amourouz a deh kuit evel laeron, evid gelled beva e Lanneur, o harantez, hag he-deus padet, daoust d'an draill etre an tadou.

Med Marianna ar Meur a gav hir heh amzer pell diouz ar gêr, hag a zistro da di he mamm. Fall-tre an digemer greet dezi, dreist-oli pa laver ez eo dougerez, heb beza eureujet! Pôl a zeu d'he herhed. Lazet eo gand breudeur Marianna, « evid ma pêo e dad ha Marianna » (p. 162). Homañ a goll he skiant-vad. Korv Pôl a zo stlapet en eur hroaz-hent, da rei da gredi ez eo bet lazet laeron.

Per Gergoad a gej gand eun den e-noa gwelet Pôl, hag hemañ e-noa laret dezañ evid petra e oa er vro an deiz-se. Evid Per, douetañs ebed, an torfed a zo bet greet gand tud Lamber. KASONI al Leonad a zeu da veza ken taer, ma fell dezañ renta justis eñ e-unan, pegwir n'ez eus barner ebed d'henn ober. E bôtrede a bak daou euz pôtrede ar Meur, hag o hroug ouz gwez an hent-braz. Eun taol muioh war gont al laeron, gouez da varner an aotrou kont.

Med ar vrud euz an torfejou a zo eet beteg lez-varn Lezneven. Archieren a zo kaset da baka Per ha Jakez, mab yaouanka ar Meur. Med mibien Per a gav an tu da denna anezo a-dre zaouarn an archerien, hag an oll a ya da guzad er hoajou. Med klask a zo warno. Per hag e vab Yann a zo lazet; an tri bôtr all a deh d'eur hoad pelloh. Nag a BOAN e daou diegez, el leh n'ez eus mui nemed merhed er glahar hag en anken! Ha Yannig, mabig ar follez! Penôz 'echuo an abaden?...

Setu an istor. Med bez' ez eus eur pennroll all e romant Yves Miossec: Gwiklan. Evel ma ouzer, Yves Miossec e-neus skrivet istor e barrez. Ha m'e-neus gouezet taolenno gweledavaou Amerika, anavezoud a ra peb gwenojenn euz e barrez, evel Perrin Gergoad o vond da weled he breudeur er hoajou (p. 255). Gand karantez e oar displega d'al lenner kaerderiou e vro Chelgenn, o cheñch a hed ar bloaz. Gand karantez e kont kustumânsou e vro: penôz e vez greet an « akord », petra a vez debret (sellit ouz ar pajennou 65 ha 66, diwar-benn ar fars gwiniz-du). Gantañ e weler an douar leton o tigeri gand an alar braz, gantañ e kemerer perz en tenna lin hag e fest an hoh. Gouzoud a ra displega gand geriou reiz ha fromuz, ha fent iveau, lidou ar veilladeg, an « arkuz » (evel ma lar ar Vigoudenned euz belladeg ar re varo), lidou an anteraman. Yves Miossec, ganet a-raog ar brezel 14, e-neus anavezet ar hustumañsou-ze, hag o-deus padet, tost beteg bremâñ, evel ma oant d'ar XVIved kantved hag a-raog. Ha kement-se a ra iveau talvoudegez d'leor. Dreist-oli p'ema skeudennou J.J. Sevellec o lakaad anezo splannoh

c'hoaz.

Yez Yves Miossec 'zo hini e vamm, evel ma lavar. Rei a ra eun dôlenig euz an diforhou penna a zo etre ar yez-se hag an hini a vez skrivet peurvia. Med an dra-ze n'eo ket eun diézamant evid al lenner ha n'eo ket Chelgennad.

K. Riou.

Lorh, Kasoni ha Poan, romant gand **Yves Miossec**, bet embannet gand **Brud Nevez** 40 lur heb mizou kas.

Pikou, mab e dad.

Red eo din anzav em-oa kavet dister a-walh leor **E. Ollivro** « **Picou, fils de son père** » e galleg. Pa vez kaoz euz troiou-kamm bugale, e soñjer dioustu e « **La Guerre des boutons** » **Louis Pergaud**. Dièz ober kenkoulz,

Med ar wech-mañ, e brezoneg, em-eus lonket en eun taol troidigez **Jakez Konan**. Dudi ar yez? Gweñvoh eo ar brezoneg eged ar galleg, saouros, plijusoh da lenn eged ar galleg. Ouspenn-ze, eur maillo eo Jakez Konan war an trerrieg. Evid eur wech, a gav din, ez eo gwelloh an dro-digez eged ar skrid orin.

Abeg zo memestra da gavoud en e vrezoneg, gand niver ar geriou ijinet a zo e-barz, a harzo ouz an dud dre vraz da lenn al leor. Perag, evid rei eur skwerenn nemedken, ober gand eur ger evel *arbennigour e plas ispialisalour*. Ne vez ket chalet ar zaognegerien – ganto eur yez 'z eus bet skrivet enni, hag e vez c'hoaz, reou 'zo euz brasa oberennou lennegel ar béd – oh ober gand *specialist!* Perag kroui geriou iskiz n'eus ket ezomm anezo pa'z eus geriou êz da gompren. Ouspenn-ze, e tesko tud Wened e *chalp* an termometr evel ar chas – p. 155, *harzhel* bet kemeret evid *harzal*.

Daoust da ze e c'hoarzo leiz o gwalh gand troiou **Pikou** hag ar Floh ar re a gemero o foan da lampad dreist ar geriou-ze.

A. M.

Pikou, mab e dad, gand **E. Ollivro**, bet lakeet e brezoneg gand **Jakez Konan**. Moulladuriou **Hor Yezh**.

Pevare moulladenn, nevez deut er-mêz:

Dr J. Tricoire

KOMZOM BREZONEG

Première partie

Eul leor euz ar gwella da studia ha da gelenn ar yez

Embannaduriou Emgleo Breiz

Priz: 45 lur (300g)

(Eur vinikasedenn: *K.L.T.*: 20 lur : *Gwenedeg*: 20 lur (120g)

Da ragprena:

Fañch Broudig

Ar béd o trei

Eun dibab pennadou a-vremañ evid ar gennardez

Eul leor 100 pajenn: 15 lur (kuit a vizou-kas).

Loeiz Roparz

Brezoneg 'n eur gana

— En ti bihan lein ar menez; kan ar hejer; Son ar c'hwenn; Pa oan o sevel lein ar roz; Biskoaz 'lm oa c'hoarzet kemend-all; 'Tond d'ar gêr euz a Rostren; Al laouenanig; Ev chistr 'ta, Laou; Kabitent St-Malo; Bannielou Lambao; Ar hoz paotr-yaouank-koz; Metig.

6 mouez - 12 son
17 ton
ha Son METIG war he hed
48 poz - 192 gwerzenn

Eul leorig: 7 lur (50g)
Eur vinikasedenn: 40 lur (100g)

Da ragprena:

Patrick Gouedic

Enez Eusa

Eñvoriou tud Eusa

Eul leor ouspenn 200 pajenn: 30 lur (kuit a vizou-kas).

